

**TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETMENLERİNİN HALK ŞİİRİ
ÖZELİNDE TÜR VE ŞEKİL KONUSUNDAKİ YETERLİKLERİNİN
İNCELENMESİ**

Cennet Uzunoğlu

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

OCAK, 2020

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren yirmi dört (...) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Cennet
Soyadı : Uzunoğlu
Bölümü : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
İmza :
İmza Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Halk Şiiri Özelinde Tür ve Şekil Konusundaki Yeterliklerinin İncelenmesi
İngilizce Adı : Examination of Turkish Language and Literature Teachers' Competencies About Genre and Form on Folk Poetry

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Cennet Uzunoğlu

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Cennet UZUNOĞLU tarafından hazırlanan “Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Halk Şiiri Özelinde Tür ve Şekil Konusundaki Yeterliklerinin İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Hamiye DURAN

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Prof. Dr. Hamiye DURAN

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Prof. Dr. Halil ÇELTİK

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Veli Savaş YELOK

Güney- Doğu Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı

Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 03/01/2020

Bu tezin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Selma YEL

TEŞEKKÜR

Bu tezi yazmamda bana yol gösteren, desteğini benden esirgemeyen Prof. Dr. Hamiye Duran hocama; öğrenim sürecime başlamamda ve devam ettirmemde sürekli olarak yanımda destekçi olan eşime, kızlarım Reyhan ve Toprak'a bu sürece sonradan dâhil olan Karaca'ya; bana olan inancını yitirmeyen anneme; tezi hazırlama sürecimde yaptığı paha biçilmez yardımlardan ötürü Sinan Soycan'a ve Fırat Üniversitesinden Doç. Dr. Hasan Şener hocama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

**TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETMENLERİNİN HALK ŞİİRİ
ÖZELİNDE TÜR VE ŞEKİL KONUSUNDAKİ YETERLİKLERİNİN
İNCELENMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Cennet Uzunoğlu
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Ocak 2020**

ÖZ

Yaşamı boyunca bireyler planlı, plansız birçok bilgi öğrenirler ve davranış edinirler. Eğitim bu bilgi ve davranışların istendik yönde olmasını sağlar. Eğitim ve edebiyatın uğraş alanı insandır. Eğitim ve edebiyat geçmişle gelecek arasında bir köprü görevi yapmaktadır. Dil ve edebiyat eğitimi özel ve resmi bütün okullarda Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri tarafından metinler aracılığıyla verilmektedir. Bu çalışmada halk şiiri özelinde tür ve şekil konusunda öğretmen yeterliği değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin halk şiirine ve halk edebiyatına karşı tutumları incelenmiştir. Ankara ili merkez ilçe Keçiören'deki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel olmayan ortaöğretim kurumlarında görev yapmakta olan Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin halk şiiri özelinde tür ve şekil konusundaki yeterlikleri ve halk şiiriyle halk edebiyatına karşı tutumları değerlendirilmiştir. Araştırmaya Ankara ili merkez ilçe Keçiören'de görev yapan 177 öğretmen katılmıştır. Öğretmenlerin bilgi düzeyleri ile tutumlarını incelemek için nicel veri kaynakları kullanılmıştır. Öğretmenlere bilgi testi ve tutum ölçeği uygulanmıştır. Öğretmenlerin halk şiiri özelinde tür ve şekil konusundaki başarı düzeyleri düşüktür(47,36). Normal tutuma sahip öğretmenler çoğunluktadır(139). Öğretmenlerin halk şiiri ile halk edebiyatına karşı olumsuz bir tutumları yoktur. Öğretmenlerin bilgi düzeyleri ile tutumlarını etkileyen herhangi bir faktör yoktur. Bilgi düzeyi ile tutum arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Bilgi düzeyi ile tutum birbirini olumlu veya olumsuz etkilememektedir. Öğretmenlerin bilgi testine verdikleri cevaplar dikkat çekicidir. Öğretmen bilgi testi sorularına verilen cevaplarda (soru 2,3,4) öğretmenin ezberlemiş ya da öğrenmiş olduğu bilgi soruda istenilenin önüne geçmiştir. Öğretmenler test esnasında verilmeyen öğelere göre doğru olmayan cevaplar vermişlerdir. Bilgi testine verdikleri cevaplarda (soru 15,16,17) testin genelinde verilen ipuçlarından faydalanmamışlardır. Öğretmenler kendilerinde var olan bilgiyi soruları çözerken kullanmamışlardır.

Anahtar Kelimeler : Halk şiiri, tür, şekil, öğretmen yeterliğı
Sayfa Adedi : 85
Danışman : Prof. Dr. Hamiye DURAN

**EXAMINATION OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE
TEACHERS' COMPETENCIES ABOUT GENRE AND FORM ON
FOLK POETRY**

(Master Thesis)

Cennet Uzunoğlu

GAZİ UNIVERSITY

INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES

January, 2020

ABSTRACT

Individuals learn various planned and unplanned information and acquire behavior through their life. Education ensures that this knowledge and behavior are in the desired direction. Interest field of education and literature is human. Education and literature serve as a bridge between past and future. Language and literature education is carried out through texts by Turkish language and literature teachers in all private and public schools. In this study, teacher competence has been evaluated in terms of folk poetry type and form. Teachers' attitudes towards Folk Poetry and Folk Literature have been examined. The competence of Turkish language and literature teachers on the type and form of Folk Poetry and their attitudes towards Folk Literature with folk poetry who work in non-private secondary schools in the central district Keçiören in Ankara affiliated to the Ministry of National Education have been evaluated. 177 teachers working in Ankara central district Keçiören participated in the study. Quantitative data sources have been used to examine teachers' knowledge levels and attitudes. Knowledge test and attitude scale have been carried out to the teachers. The success in folk poetry type and form of teachers' level is low (47,36). There are no teachers with negative attitudes among teachers. Teachers who have normal attitudes are the majority (139). Teachers do not have a negative attitude towards Folk Poetry and Folk Literature. There are no factors affecting teachers' knowledge level and attitudes. There is no significant relationship between knowledge level and attitude. Knowledge level and attitude do not affect each other positively or negatively. The answers of teachers to the knowledge test are remarkable. In the answers given to the teacher knowledge test questions (question 2, 3, 4), either memorized or learned knowledge has been put front the question by the teacher. The teachers have given incorrect answers to the items that were not given before during the test. They have not taken advantage of the clues given throughout the test in their answers to the knowledge

test (question 15, 16, 17). Teachers who have the available information have not carried out to the question.

Key Words : Folk poetry, type, form, teacher competence.
Page Number : 85
Supervisor : Prof. Dr. Hamiye DURAN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	11
1.3. Araştırmanın Önemi	12
1.4. Araştırmanın Varsayımları.....	12
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	12
1.6. Tanımlar.....	12
BÖLÜM II.....	14

KAVRAMSAL ÇERÇEVE	14
2.1. Halk Şiiri Tür ve Şekil Tartışması, Tasnifleri	14
2.2. Halk Şiiri Şekil ve Türleri	25
2.3. Öğretmen Yeterliği ve Eğitim, Öğretim	37
2.3.1. Alan Bilgisi	39
BÖLÜM III	41
YÖNTEM.....	41
3.1. Araştırma Modeli	41
3.2. Evren ve Örneklem	41
3.3. Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi	42
3.3.1. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Halk Şiiri Özelinde Tür ve Şekil Konusuna İlişkin Öğretmen Bilgi Testi	42
3.3.2. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Halk Edebiyatı ve Halk Şiiri Tür ve Şekil Konusuna İlişkin Öğretmen Tutum Ölçeği.....	43
3.4. Verilerin Toplanması ve analizi	43
3.5. Verilerin Analizi	44
BÖLÜM IV	45
BULGULAR VE YORUM	45
4.1. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Halk Şiiri Tür ve Şekil Konusunda Öğretmenlerin Bilgi Düzeyleri	45
4.2. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Halk Edebiyatına ve Halk Şiiri Tür ve Şekil Konusuna Yönelik Tutumları	51
4.3. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Halk Şiiri Tür ve Şekil Konusunda Öğretmenlerin Bilgi Düzeyleri ile Tutumlarının İlişkisi	57
4.4. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Bilgi Testi ve Tutum Ölçeği ile İlgili Cevap Analizleri	60
BÖLÜM V	66

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	66
5.1. Sonuçlar	66
5.1.1. Öğretmen Bilgi Testleriyle ilgili Sonuçlar	66
5.1.2. Öğretmen Tutum Ölçeğiyle İlgili Sonuçlar	68
5.1.3. Öğretmenlerin Bilgi Testlerine Verdiği Cevaplarla Sonuçlar	70
5.2. Öneriler	72
KAYNAKLAR.....	74
EKLER.....	78
EK-1. Bilgi Testi ve Tutum Ölçeğinin Uygulandığı Ankara Keçiören İlçesindeki Ortaöğretim Kurumları.....	79
EK-2. Öğretmen Tutum Anketi	81
EK-3. Halk Edebiyatı Tür ve Şekil Konusunda Öğretmene Yönelik Soruları	82
EK-4. Öğretmen Bilgi Testi.....	83

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlik Tablosu.....	10
Tablo 2. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerine Yönelik Alan Bilgisi Sınavında Konu Dağılımı	40
Tablo 3. Öğretmenlerin Bilgi Testine İlişkin Başarı Düzeyleri	45
Tablo 4. Bilgi Testi Başarısında Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları.....	46
Tablo 5. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Bilgi Testi Başarı Düzeyleri.....	46
Tablo 6. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Varyans Analizi Sonuçları	46
Tablo 7. Öğretmenlerin Lisansüstü Eğitim Durumuna Göre Başarı Düzeyleri	47
Tablo 8. Bilgi Testi Başarısında Lisansüstü Eğitime Göre Varyans Analizi Sonuçları	47
Tablo 9. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Türüne Göre Bilgi Testindeki Başarı Düzeyleri	48
Tablo 10. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Türüne Göre Varyans Analizi Sonuçları	48
Tablo 11. Öğretmenlerin Görev Süresine Göre Bilgi Testindeki Başarı Düzeyleri	48
Tablo 12. Öğretmenlerin Bilgi Testi Başarılarının Görev Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları	49
Tablo 13. Öğretmenlerin Haftalık Ders Saatine Göre Bilgi Testindeki Başarı Düzeyleri ..	49
Tablo 14. Öğretmenlerin Bilgi Testi Başarılarının Haftalık Ders Saatine Göre Varyans Analizi Sonuçları.....	50
Tablo 15. Öğretmenlerin Aldıkları Hizmet İçi Eğitime Göre Bilgi Testindeki Başarı Düzeyleri	50
Tablo 16. Öğretmenlerin Aldıkları Hizmet İçi Eğitim Durumuna Göre Varyans Analizi Sonuçları	50

Tablo 17. Öğretmenlerin Halk Edebiyatına ve Halk Şiiri Tür ve Şekil Konusuna Tutum Düzeyleri	51
Tablo 18. Öğretmenlerin Tutum Düzeylerinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları	52
Tablo 19. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okullara Göre Tutum Düzeyleri	52
Tablo 20. Tutum Düzeylerinin Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Varyans Analizi Sonuçları	53
Tablo 21. Öğretmenlerin Lisansüstü Eğitim Durumlarına Göre Tutum Düzeyleri	53
Tablo 22. Öğretmenlerin Tutum Düzeylerinin Lisansüstü Eğitime Göre Varyans Analizi Sonuçları	54
Tablo 23. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Türüne Tutum Düzeyleri	54
Tablo 24. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Türüne Göre Varyans Analizi Sonuçları	54
Tablo 25. Öğretmenlerin Görev Süresine Göre Tutum Düzeyleri	55
Tablo 26. Öğretmenlerin Görev Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları	55
Tablo 27. Öğretmenlerin Haftalık Ders Saatine Göre Tutum Düzeyleri	56
Tablo 28. Öğretmenlerin Haftalık Ders Saatlerine Göre Varyans Analizi Sonuçları	56
Tablo 29. Öğretmenlerin Aldıkları Hizmet İçi Eğitime Katılma Durumları	56
Tablo 30. Öğretmenlerin Aldıkları Hizmet İçi Eğitim Durumlarına Göre Tutum Düzeyleri	57
Tablo 31. Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim Durumlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları	57
Tablo 32. Öğretmenlerin Bilgi Düzeylerine Göre Tutum Ortalamaları	58
Tablo 33. Öğretmenlerin Bilgi Ortalamalarına Göre Tutum Düzeyi Varyans Analizi Sonuçları	58
Tablo 34. Öğretmenlerin Tutumlarına Göre Bilgi Puan Ortalamaları	58
Tablo 35. Öğretmenlerin Tutum Düzeyi Ortalamalarına Göre Bilgi Puan Ortalamaları Varyans Analizi	59
Tablo 36. Bilgi Düzeyi ve Tutum Korelasyon Analiz Sonucu	59
Tablo 37. Bilgi Testi 2. Soruya Verilen Cevaplarla İlgili Sonuçlar	61

Tablo 38. <i>Bilgi Testi 3. Soruya Verilen Cevaplarla İlgili Sonuçlar</i>	62
Tablo 39. <i>Bilgi Testi 4. Soruya Verilen Cevaplarla İlgili Sonuçlar</i>	63
Tablo 40. <i>Bilgi Testi 15. Soruya Verilen Cevaplarla İlgili Sonuçlar</i>	64
Tablo 41. <i>Bilgi Testi 16. Soruya Verilen Cevaplarla İlgili Sonuçlar</i>	64
Tablo 42. <i>Koşma Şekilleri ile İlgili Verilen Cevaplarla İlgili Sonuçlar</i>	65
Tablo 42. <i>Hizmet İçi Eğitime Katılmayan Öğretmenlerin Bilgilenme İhtiyacını Giderme Durumları</i>	65

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1.</i> Dizdaroğlu Koşma Kafiye Şemaları	27
<i>Şekil 2.</i> Sever Koşma Kafiye Şemaları	27

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

TDK	Türk Dil Kurumu
ÖSYM	Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi
KPSS	Kamu Personeli Seçme Sınavı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
t.y.	Tarih yok
v.b.	ve benzeri
v.d.	ve diğerleri

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıtlar, sınırlılıklar ve tanımlara ilişkin bilgiler yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Eğitim, insanların hayat boyu birtakım bilgi, beceri, tutum, davranış ve değerleri kazandığı bir süreç olarak kabul edilmektedir. En genel tanımıyla eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik yönde değişiklikler oluşturma sürecidir (Ertürk, 1972). Aynı zamanda her kuşağa, geçmişin bilgi ve deneylerini düzenli bir biçimde aktarma ya da kazandırma işi olarak da tanımlanmaktadır (TDK, 1974). Yaşamı boyunca insan planlı ve plansız birçok bilgi öğrenir; beceri, tutum ve davranış edinir. Eğitim, bu öğrenmelerin ve edinmelerin istendik yönde olmasını sağlayarak bireysel, toplumsal, siyasal, ekonomik vb. birçok amacın gerçekleşmesini sağlamak amacıyla düzenlenen etkinlikleri ve çalışmaları kapsar.

Bir ülkedeki eğitim faaliyetleri, toplumun ihtiyaçları, çağın gerekleri ve ülkenin dinamikleri doğrultusunda belirlenen amaçlara göre düzenlenir. Toplumun ihtiyaçları ve çağın gerekleri doğrultusunda şekillenen amaçlara uygun eğitim alan bireyler toplumsal dinamiklere katılabilir, beklentilere cevap verebilir, yaşadığı çağın gerisinde kalmadan çevresini, kendisini ve yaşadığı dünyayı sorgulayabilir ve en sonunda kendisini gerçekleştirebilir. Eğitim, geçmişle geleceğin değerlerini bağlamak, toplum için gerekli olan gelişmeyi sağlamak, bireyin benliğini, bularak kendisini gerçekleştirmesini sağlamak, gelişimine hizmet etmek, kişinin yaşadığı topluma uyum yeteneği kazanmasını sağlamak gibi unsurları ve amaçları dolaylı ya da doğrudan içinde barındırır. Bu açıdan ele alındığında eğitim kapsamı tüm toplumu ve çağı içine alan geniş olan bir kavramdır.

Eğitim gibi dil de bir toplumun geçmişiyle bugünü arasındaki en önemli köprülerden biridir. Dil aracılığıyla bir millete ait bilgi ve kültür birikimi geleceğe aktarılır ve yine aynı yolla geleceğin kökleri geçmişe bağlanır. Bir milletin kullandığı dil aynı zamanda o milletin kültür ve zihniyetinin aynasıdır. Bir milletin kullandığı dilin izleri takip edilerek o millete ait birçok bilgiye ulaşılır ve çıkartımlar yapılabilir. Bir toplumun eğitim anlayışına bakılarak da o toplumun dünya görüşü, teknolojiye ve düşünce dünyasındaki gelişmelere karşı tutumu gibi o topluma ait birçok bilgi ve izlenim edinilebilir.

Eğitim yoluyla geçmişle geleceğin değerlerini birbirine olumlu bir şekilde bağlayacak olan birey, kendisine ulaştırılmış olan kültürel mirası dil aracılığıyla edinecek ve kendi zamanında oluşturulan yeni değerleri de bu mirasa katarak geleceğe taşıyacaktır (Gürler, 2011). Konusu insana dair her şey olan edebiyat, malzemesi olan dil ve bireyde istendik yönde olumlu davranış oluşturmayı amaçlayan eğitim, çağlar boyunca nesilleri birbirine bağlamıştır. Edebiyat ve eğitim geçmişle gelecek arasında kültür akışını sağlayan bir vasıta olmuştur.

Edebiyat olduğu toplumun kültürel değerlerini yoğurur ve oluşturduğu ürünlerin içinde barındırır. Bu şekilde edebî ürünlere yerleşen kültürel ve millî unsurlar bir sonraki nesile aktarılır. Diğer taraftan kültür edebî ürünlere kaynaklık eder, onun oluşacağı ortamı hazırlar (Kaplan, 1983). Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendiren sanat dalı olan edebiyat; kültürü, zihniyeti, bilgi birikimlerini sonraki nesillere açık ve anlaşılır şekilde aktaran bir vasıtaadır.

Edebiyat olduğu toplumun belleğinin taşınmasına, gelişmesine ve zenginleşmesine yardımcı olur. Bu açıdan ele alındığında kültürel birikimi öğreten edebiyat gibi derslerin eğitim öğretim içinde önemli katkıları olduğu açıktır.

Edebiyat malzemesi dil, kaynağı yaşantılar ve hayal gücü olan bir yaratıcılık, başka bir deyişle bir sanat dalıdır (Aytaç'tan aktaran Eyüp, Yurt, Stebler 2012). Güzel sanatların bir dalı olan edebiyatın insanlığın ilk dönemlerinden beri, her yerde ve zamanda varlığını sürdürmesi, bizlere onun insana özgü vazgeçilmez bir ihtiyacı karşıladığını düşündürmektedir. Edebiyat eğitimi; estetik zevkin gelişmesi, kültürel değerlerin somut olarak ifade edilmesi ve yorumlanması, yaşanan hayatın farklı bir dikkat ve duyarlılıkla dile getirilmesi bakımından son derece önemlidir (MEB, 2005).

Edebiyat ve eğitim, insanla ve insan topluluklarıyla ilgilenip uğraşma bakımından birbirini tamamlayan, birbiriyle yakından ilişkili olan iki alandır. Çünkü edebiyatın da eğitimin de

konusu insandır. İnsanoğlunun yeryüzündeki serüvenleri, doğal ve toplumsal çevresiyle ilişkileri, sağlıklı bir yaşayış özlemi, bu iki alanın ortak konusunu oluşturur (Kavcar,1988). İnsanlar çevrelerine ve geleceğe duygu, düşünce ve hayallerini dil dolayısıyla edebiyat ile anlatırlar. Toplumlar edebiyat aracılığıyla geçmiş bilgi ve kültür birikimlerini edinir ve kendi bilgi ve kültür birikimlerini yine dil aracılığıyla bir sonraki kuşağa aktarırlar. Malzemesi dil olan edebiyat ile eğitim bu döngü içinde birbirlerini tamamlarlar.

Edebiyat eğitimi, çağdaş eğitim yaklaşımlarını kendisine hareket noktası alarak bireylerin kendilerini gerçekleştirme, gizli güçlerini ortaya koyma ve geliştirme, kendisiyle ve içinde yaşadığı toplumla barışık olmalarını sağlama, millî ve evrensel değerlerle donanma, Türkçeyi doğru ve güzel kullanma, kendisini sözlü ve yazılı olarak ifade edebilme gibi görevleri yerine getirmekle yükümlüdür. Bu çerçevede edebiyat eğitimi bilimsel, eleştirci, yaratıcı düşünme yollarını kazanmış; arayan, sorgulayan, eleştiren, karşılaştırmalar yapan, sebep-sonuç ilişkilerini bulan, çözümleyen, birleştiren, kazandığı davranışları ve birikimi gündelik hayata aktarabilen, milli değerlere saygılı, evrensel değerleri özümsemiş, yurttaşlık bilincine sahip kendisini rahatlıkla ifade edebilen vb. özelliklerle donanmış bireyler yetişmesine hizmette bulunur (Güzel,2006). Bu nedenle gelişmiş ülkeler eğitim faaliyetleri içerisinde edebiyat ve dil eğitime önemserler, bununla ilgili faaliyetlerin düzenlenmesinde gerekli altyapı çalışmalarına, gerekli revize çalışmalarına öncelik verirler.

Türkiye’de temel eğitimini tamamlayan her öğrenci ortaöğretimde 4 yıl süresince zorunlu olarak Türk dili ve edebiyatı öğretimi ve eğitimi almaktadır. Bu süreçte Türk milli eğitiminin temel amaçları esas alınarak hazırlanan Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programının amaçlarını gerçekleştirmek hedeflenir. Milli Eğitim Bakanlığının 2018 yılı Türk dili ve edebiyatı dersi programıyla öğrencilerin;

- Edebiyatın doğasını, işlevini, birey ve toplum için önemini kavramaları,
- Edebî metinler aracılığıyla Türkçenin inceliklerini, Türk edebiyatının tarih içinde gösterdiği değişim ve gelişimi tanımaları,
- Türk edebiyatına ait eserler aracılığıyla millî, manevi, ahlaki, kültürel ve evrensel değerleri anlamaları,
- Dinleme, okuma, yazma ve konuşma stratejilerini doğru ve uygun şekilde kullanarak etkili iletişimciler olmaları,
- Metinler aracılığıyla okuduğunu anlama ve eleştirel okuma becerilerini geliştirmeleri ve okuma alışkanlığı kazanmaları,

- Çeşitli kaynaklardan elde ettikleri bilgileri, soruları cevaplamak, çözüm önerileri üretmek, bulgularını paylaşmak vb. amaçlar için analiz etmeleri ve değerlendirmeleri amaçlanmaktadır (MEB, 2018).

Edebiyat eğitimi, bireyin kendisini tanıma, geliştirme, doğru ifade etme, başkalarıyla iyi ilişkiler kurabilme, kendisiyle ve çevresiyle barışık bir şekilde yaşama, kendisini ve çevresini doğru algılama, dünyadaki gelişmeleri doğru takip etme, doğru bilgiye ulaşma gibi birçok alanda bireysel gelişimine katkıda bulunan önemli bir eğitim alanıdır. Edebiyat eğitiminde bireye okuma, yazma, dinleme ve konuşma eğitimi de verilerek öğrenciye sanatsal anlamda bir çizgi oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Edebiyat eğitiminin önemli amaçlarından biri de bir yandan bireyin ulusal ve evrensel çapta edebiyatın en iyi örnekleriyle tanıştırılması bir yandan da bu alandaki güncel değişme ve gelişmelerden haberdar edilip öğrencilerin bu alanda bilgilenmelerinin önünün açılmasıdır (Demir, 2016). Bu sayede geçmişin bilgi ve kültürüne sahip bireyler çağı da yakalamış olacaklardır.

Edebiyat eğitimiyle öğrencilerin zihin becerilerini geliştirerek kendilerini yazılı ve sözlü olarak doğru ve eksiksiz ifade edebilmeleri, edebî eserleri tanımaları, açıklamaları; onların bu sayede estetik zevk kazanmalarını sağlamak da amaçlanmaktadır (Keklik, Savran, 2015). Edebiyat öğretiminde öğrenci dilin en güzel örnekleri ile karşılaşacak bu eserleri anlayacak ve kendisi de dili aynı güzellikte kullanacaktır. Dilin en güzel örnekleri ile karşılaşan öğrencilerin bu eserleri doğru anlaması, özümsemesi de edebiyat eğitiminin amaçlarındandır. Bu sayede yeni eserlerin ortaya çıkması ve üretilmesi için gerekli zemin de hazırlanmış olacaktır. Aynı zamanda edebiyat eğitimi ile doğru dinleyen, doğru okuyan, doğru yazan bireyler yetiştirmek amaçlanır. Çevresini, olayları, olguları doğru anlayan, doğru okuyan, doğru anlatan ve kendini doğru ifade eden bireylerin oluşturduğu güçlü bir toplum için edebiyat ve dil eğitimi vazgeçilmez öğelerden biridir.

Edebiyat ve eğitimin kesişim noktası ikisinin de hareket noktasının insancıl yaklaşım olmasıdır. Bu nedenle edebiyat eğitimi ile bireye, estetik bakış açısı kazandırmak; edebiyat, dil bilgisi ve yazılı-sözlü anlatım (kompozisyon) alanlarındaki birikimden hareketle bireyin okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerini geliştirmek; edebiyatı bir araç şeklinde değerlendirip bireyin eğitime katkı sağlayan temel alanlardan biri olarak kullanmak; bireyin edebiyattan yararlanarak gündelik yaşamına ait duyuş, düşünüş ve davranış şekilleri geliştirmesine yardımcı olmak amaçlanır (Güzel,2006). İletişim

becerilerini edebiyat eğitimi sayesinde geliştiren bireyler daha sağlıklı toplumlar oluşturacaktır.

Bireyi, yaşamını devam ettirdiği süreçte karşılaşılabileceği olumlu ve olumsuz durumlarla başa çıkabileceği yeterliğe ulaştırmak da eğitim gibi edebiyat eğitimi de amaçlarındandır. Konuşma, dinleme, yazma ve okuma alanlarında belirli bir yeterliğe ulaşan bireylerin toplum içinde kendini doğru ifade etmesi, bilgiye sorgulayarak ulaşması ve bilgiyi değerlendirerek özümsemesi eğitimin toplum için görevini yerine getirdiğinin önemli göstergelerindendir.

Toplumsal değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması, bilgiye ulaşmak isteyenlerle bilgi arasında köprü olması sebebiyle öğretmen eğitimin ve öğretimin olduğu her yerde mevcuttur. Öğretmenler eğitim ve öğretimin başlatıcısı, geliştiricisi ve uygulayıcısı olarak eğitim sisteminin en önemli öğelerinden biridir. Gelişen ve değişen dünya ile öğretmenin görevi de çok farklı alanlara yayılmıştır. Artık öğretmen bilgiyi doğru ve anlaşılır bir şekilde veren birey olmanın dışında farklı sorumluluklara da sahiptir. Öğretmenlerin bilgiyi doğru arama, doğru kaynağa ulaşma, doğru okuma, doğru anlama gibi farklı alanlarda rehber olma görevini de yerine getirmesi beklenmektedir.

Edebiyat öğretmeni ise bu görevlerin yanında bireyin doğuştan getirdiği temel güzellik duygusunu ortaya çıkarmak, geliştirmek, terbiye etmek gibi görev ve sorumluluklara sahiptir. Edebiyat öğretmeni öğrencinin; edebî metni varoluş amacı doğrultusunda anlamasına, anlamlandırmasına, duymasına, duyurmasına, sezmesine, sezdirmesine olanak sağlamalı, bunların gerçekleşmesi için öğrenciyi yönlendirmelidir. Kendini bu amaçlara kilitleyen edebiyat eğitimcisi, ciddi bir bilgi birikimi ve metotlu metin çözümleme deneyimleriyle pedagojik formasyonu olan bir sanat eğitimcisidir (Çetişli, 2006)

Türk eğitim sisteminde Türk dili ve edebiyatı eğitimi okullarda Talim Terbiye Kurulunun belirlediği kıstaslara uygun görevlendirilen öğretmenler tarafından verilmektedir. Buna göre Türk dili ve edebiyatı dersine girmek için;

1. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği
2. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü¹
3. Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü²

¹ Bakanlık ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) iş birliği ile açılan / açılacak olan Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans ya da Pedagojik Formasyon Programı / Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifikası Programını başarı ile tamamlayanlar (TTK,2018)

4. Türk Halkbilimi Bölümü³ mezun olmaları gerekmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı tüm ortaöğretim kurumlarında Türk dili ve edebiyatı eğitim ve öğretimi metinler aracılığıyla yapılmaktadır. Edebî metinler öğrencilerin derse ilgisini arttırdığı gibi okuma alışkanlığı kazandırma, konular arasında ilişki kurma ve öğrenileni canlandırma gibi amaçları sağlamada etkilidir(Tekgöz, 2005). Bunun yanında edebî metinler okuma, okuduğunu anlama, yorumlama ve okuduğundan çıkarımlarda bulunma gibi yeterliklerin ve analiz, sentez gibi becerilerin gelişmesini sağlamaktadır.

Edebiyat, o milletin kültürü ile zihniyetini de aktaran ve bunları anlaşılması kolay hâle getiren bir unsurdur. Zihniyet ile bir dönemdeki sosyal, siyasi, idari, adli, askerî, dinî güçlerin, sivil toplum örgütlerinin, ticari hayatın, eğitim etkinliklerinin birlikte oluşturdukları ortam ve bunların hiçbirine indirgenemeyen duygu, anlayış ve zevk bütünü kastedilmektedir. Toplumun tüm kesimlerini, tüm düşünce yapılarını kapsayan zihniyet de edebî eserlerde yerini almakta, eserleri yapı ve içerik olarak da etkilemektedir. Edebî eserler bireyde kültürel birikim oluşturmanın yanında estetik beğeni oluşmasını, bireyin diğer sanat dallarıyla tanışmasını ve yaratıcılığının gelişmesini; bireyin insanları, olayları, olguları ve fikirleri farklı bakış açısı ile ele alabilecek bir yeterliğe ulaşmasını sağlamaktadır. Farklı deneyimlerle ve kültürlerle edebî eserler yoluyla karşılaşan insanlar, duygudaşlık kurma, kendini doğru ifade etme ve karşıdakini doğru anlama becerilerini fark etmektedirler.

Edebiyat eğitimi, edebî metinlerdeki sanat değerlerini sezmeyi, dilin metinde kazandığı anlamları kavramayı ve metni yorumlamayı sağlayacak becerileri kazandırmayı amaçlar. Bu eğitimin ilk ve önemli basamağı lise yıllarındaki edebiyat dersleridir. Edebiyat derslerinde öğrencilere, her yönüyle bireysel, ulusal, evrensel değerlerin; beğenilerin ve anlayışın edebî metinlere nasıl yansıdığını anlama ve çözümleme becerileri; metinleri inceleme ve değerlendirme hususunda bilişsel yeterlik kazandırılmalı; sanata özgü yaşantının özellikleri hissettirilmelidir. Öğrencilerin; her düzeydeki dil göstergelerinin nerede, niçin, nasıl ve neden kullanıldığını kavrayabilecek bir anlayışa ulaşmaları sağlanmalıdır.

² Bakanlık ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) iş birliği ile açılan / açılacak olan Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans ya da Pedagojik Formasyon Programı / Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifikası Programını başarı ile tamamlayanlar (TTK,2018)

³ Bakanlık ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) iş birliği ile açılan / açılacak olan Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans ya da Pedagojik Formasyon Programı / Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifikası Programını başarı ile tamamlayanlar (TTK,2018)

Türk dili ve edebiyatı eğitimi için kullanılan metinler Türk dili ve edebiyatı dersinin amaçlarını gerçekleştirmek için birer araç durumundadır. Bu nedenle her metnin tür ve şekil özellikleri üzerinde durulmakta; metnin tür ve şekil özellikleri de hedef kitleye kavratılmaya çalışılmaktadır.

Türk edebiyatının sözlü döneminden günümüze kadar varlığını sürdüren Halk Şiiri de Türk dili ve edebiyatı derslerinde kullanılan ve özellikleri kavratılan metinlerdendir. Halk Şiiri; halk şairlerinin veya isimleri bilinmeyen sanatçıların hece, belli bir dönem de aruz ölçüsüyle, farklı biçimlerde ve halka ait olan her konuda ortaya koydukları manzum ürünlere verilen isimdir (TDK,2011). Halkın içinde yetişen sanatçıların ürünü olan Halk Şiirinde ölçü milli ölçümüz olan hece, nazım birimi ise dörtlük kabul edilmektedir.

Halk şairleri usta- çırak geleneği çerçevesinde yetişen şairlerdir. Onların verdikleri eserlerin bazıları kendi isimleri ile anılmakta, bazıları belli bir zaman diliminde halka mal olmakta ve anonimleşmektedir. Bazı Halk Şiiri ürünleri de halk arasında oynanan seyirlik oyunlarda, imece usulü ile yapılan işlerde, düğün, şölen, bayram gibi halkın bir araya geldiği zamanlarda ortaya çıkmaktadır. Bu sebeplerden dolayı da ortaya çıkardıkları eserler yazılı anlamda kesin kurallara bağlı değildir. Çünkü saz şairleri için önemli olan, tek bir örneğe bağlı şiirler söylemek değil, irticalin gerektirdiği hava içinde duyguları dile getirmektir.(Dizdaroğlu, 1969). Halk Şiirinde tür ve şekil konusunun belli konular hariç Divan Şiiri gibi kesin bir tasnifinin yapılmamasının nedenlerinden biri de bu durumdur.

Halk Şiirinde Divan Şiirindeki gibi bir kesinliğin olmaması, Halk Şiirinde nazım şeklinin olmadığı anlamına gelmemelidir. Halk Şiirinin kendi şartları çerçevesinde nazım şekilleri mevcuttur (Boyras, 1996).

Halk Şiirinde şekil ve tür konusu üzerinde yıllardan beri tartışmalar yapılmışsa da hâlâ bir sonuca varılamamıştır. Halk şairlerinin ortaya koydukları ürünlerin ezgi, konu veya şekil bakımından çeşitlilik göstermesi konuyu karmaşık hale getirmiş, bu alanın uzmanları onlara isim vermekte veya onları belli bir gruba sokmakta zorlanmıştır. Eldeki şiire, hangi özelliğinden dolayı ne denileceği yıllarca cevabını aramıştır (Kaya, t.y.).

Halk şiirleri, bulundukları dönemin ve toplumun zihni yapısını muhafaza eden metinlerdir. Toplumun yaşadığı her türlü kültürel, coğrafi, dinî vb. değişimler Halk Şiirine yansımıştır. Bununla beraber Halk Şiiri nesiller arası zihniyet aktarımında da önemli bir rol üstlenmiştir. Fakat bu alanın uzmanları arasında tür ve şekil konusunda fikir birliğinin olmaması bu metinlerin tür ve şekil özellikleri ele alınırken yeterli bilgilerin

verilememesine dolayısıyla da metinlerin tam anlamıyla anlaşılamamasına neden olmaktadır.

Halk Şiirinde şekil ve tür konusunu ilk ele alan Ahmet Talat Onay'dır. Onay Halk Şiirini önce şekillerine ve türlerine göre toplamıştır. Fakat bu gruplamasında kullandığı bir ifade ile konunun en önemli ve tartışma oluşturan bölümüne dikkat çekmiştir: "Halk şiirlerinde yalnız şekillerine ve türlerine göre yapılacak tasnifler noksan olur. Çünkü ezgiyi de gözden uzak tutmamalıdır"(Onay,2012,s.39). Ahmet Talat Onay bu ifadesi ile Halk Şiirini tasnif ederken şekil, tür ve makam özelliklerinin kıstas olarak alınması gerektiğini belirtmiştir.

Hikmet İlaydın (1964), Halk Edebiyatında tür adlarının aynı zamanda şekil adı olarak kullanıldığını, nazım şekillerinin az olduğunu, türlerin küçük farklılıklarla aynı nazım şekli içinde ifade edildiğini belirtmiştir. Bir türün farklı bir şekille dile getirilmediğini, getirilmiş olsa bile bu durumun nadir olduğunu belirtmiştir. "Halk Edebiyatının türleri, nazım şekillerinden ziyade konularıyla veya konuyu ele alışlarıyla (edalarıyla) bir de besteleriyle ayırt edilir." ifadesiyle türlerin konu, üslup ve ezgileri ile birbirinden ayrıldıklarını anlatmıştır (İlaydın,1964,s.77).

Mehmet Fuat Köprülü (2003,s.293), Türk Edebiyatı Tarihi'nde :“Halk şairlerinin ‘mani, koşma, türkü, türkmani, varsağı ilahi gibi nevilerin arasındaki fark, kısmen şekillerine ve daha ziyade mahiyet-i musikilerine yani bestelerine aittir. Bunlardan meselâ türkü, Türklerin; türkmani Türkmenlerin, varsağı Varsakların hususî besteleriyle söylenen parçalardır...” diyerek Halk Edebiyatında şiirlerin ezgilerine göre adlandırılabilceğini örneklendirmiştir. Pertev Naili Boratav (1982,s.57) ezginin biçimi belirlemede önemli faktör olduğu düşüncesindedir ve bu konu ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade eder: "... Âşıkların şiirlerinde ve anonim Halk Şiirinde biçimi belirlemlendiren öğelerin sadece ölçü ve uyak düzeni olmadığını, ezginin de bunlara katılması gerektiğini ve biçimlerin bu üç öğeden, kimi kez her üçünün, kimi kez de ikisinin ortaklığı sonucu meydana çıkan nitelikler olduğunu ileri sürüyorum.” Nurullah Tilgen “manilerde ve diğer halk şiirlerinde esas, okunuş tarzıdır. Halk şiirleri birbirlerinden ancak bu hususiyetleriyle ayrılırlar.” demektedir (Tilgen'den aktaran Dizdaroğlu, 1968,s.47).

Mehmet Yardımcı (1998), türlerin konu, üslup ve besteleri ile birbirlerinden ayrıldıklarını, şeklin bu konuda etken olmadığını belirtmiştir. Doğan Kaya (t.y.), Halk Şiirini şekil, tür ve makamlarına göre tasnif etmek gerektiğini dile getirir. Şeref Boyraz (1996,s.6) ise şunları söyler: “Mısraların kümelenişi, mısra veya hece sayısı, kafiye düzeni ve hacim yönlerinden

farklılık gösterenler şekil, şekli ne olursa olsun konu ve makam bakımından benzerlerinden ayrılanlar da türdür.”

Nurettin Albayrak (2009,s.182) :“Biçim ya da türü belirlemede ezginin/bestenin de önemli bir payı olduğu gözden ırak tutulmamalıdır. Ancak şunu özellikle belirtmekte yarar var: Bir yere kadar maniler istisna tutulsa bile, burada ele aldığımız Halk Edebiyatı ürünlerinin tamamının bir ezgi eşliğinde söylendiği unutulmamalıdır. Durum böyle olunca, bu ürünlerin tür ya da biçimini belirlerken, ezginin belirleyici olmadaki rolüne birinci sırada yer vermemek gerektiği kanaatindeyiz.” diyerek ezginin şekil konusunda en önemli esas olmadığını belirtir.

Öcal Oğuz (1993), Halk Şiirinde şekil konusunda kafiye örgüsü ve hacmin; tür konusunda ise konu ve ezginin ele alınması gerektiğini savunur. Cem Dilçin (2000) , Halk Şiirinde şekli belirlerken dizelerin kümelenişi, dizelerin hece sayısı ve uyak düzeninin; türü belirlerken konunun esas alınması gerektiğini belirtir. Özkul Çobanoğlu(2000,s.14) Halk Şiirinde şeklin “nazım birimi+ölçü+kafiye veya uyak şeması” şeklinde formüle edilebileceğini ifade eder. Mehmet Aça, Haluk Gökalp ve İsa Kocakaplan (2009) da Halk Şiirinde türü belirleyen ögenin konu ve ezgi olduğunu; şekil belirlenirken ölçü, kafiye ve hacmin dikkate alınması gerektiğini belirtirler.

Tür ve şekil konusundaki bu farklı görüşler farklı tasnifleri de beraberinde getirmiştir. Bu konu ile ilgili görüşlerini belirten araştırmacılar kendi görüşlerine uygun tasnifler yapmışlardır. Bu durum, başta akademik çalışmalar olmak üzere, ders kitaplarında ve edebiyat eğitimi alan öğrenciler arasında kavram kargaşasına yol açmaktadır (Albayrak,2009). Bu kargaşa Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerini de etkilemektedir. Yaşanan bu kargaşanın öğretmenlerin konu ile ilgili yeterliklerini ne ölçüde etkilediği bilinmemektedir.

Yeterlik ya da yeterlilik, yeterli olma durumu, bir işi yapma gücünü sağlayan özel bilgi, ehliyet ve görevini yerine getirme gücü, kifayet olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011). Öğretmenlik mesleğini yapacak olan bireylerde bulunması gereken yeterlikler Talim Terbiye Kurulu tarafından belirlenmiştir. Bunlar aşağıdaki tabloda verilmiştir (MEB,2017):

Tablo 1

Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlik Tablosu

A. Mesleki Bilgi	B. Mesleki Beceri	C. Tutum ve Değerler
A1. Alan Bilgisi	B1. Eğitim Öğretimi Planlama	C1. Milli, Manevi ve Evrensel Değerler
Alanında sorgulayıcı bakış açısını kapsayacak şekilde ileri düzeyde kuramsal, metodolojik ve olgusal bilgiye sahiptir.	Eğitim öğretim süreçlerini etkin bir şekilde planlar.	Milli, manevi ve evrensel değerleri gözetir.
A2. Alan Eğitimi Bilgisi	B2. Öğrenme Ortamları Oluşturma	C2. Öğrenciye Yaklaşım
Alanının öğretim programına ve pedagojik alan bilgisine hâkimdir.	Bütün öğrenciler için etkili öğrenmenin gerçekleştirilebileceği sağlıklı ve güvenli öğrenme ortamları ile uygun öğretim materyalleri hazırlar.	Öğrencilerin gelişimini destekleyici tutum sergiler.
A3. Mevzuat bilgisi	B3. Öğretme ve Öğrenme Sürecini Yönetme	C3. İletişim ve İş Birliği
Birey ve öğretmen olarak görev, hak ve sorumluluklarına ilişkin mevzuata uygun davranır.	Öğretme ve öğrenme sürecini etkili bir şekilde yürütür.	Öğrenci, meslektaş, aile ve eğitimin diğer paydaşları ile etkili iletişim ve iş birliği kurar.
	B4. Ölçme ve Değerlendirme	C4. Kişisel ve Mesleki Gelişim
	Ölçme ve değerlendirme yöntem, teknik ve araçlarını amacına uygun kullanır.	Öz değerlendirme yaparak kişisel ve mesleki gelişimine yönelik çalışmalara katılır.

Halk Şiiri tür ve şekil bilgisi öğretmenlik alan bilgisi kapsamına girmektedir. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretim kurumlarında görev yapan Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin bu konu ile ilgili yeterli kuramsal bilgiye sahip oldukları kabul

edilmektedir. Aynı şekilde öğretmenlerin tutum ve değerler kapsamında kendi öz değerlendirmelerini yaptıklarını ve mesleki gelişme yönelik çalışmalara katıldıkları varsayılmaktadır.

Yapılan literatür çalışmalarına bakıldığında Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin Halk Şiiri özelinde tür ve şekil konusundaki yeterlikleri ve varsa yeterlikleri etkileyen unsurlarla ilgili bir çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Yapacağımız bu çalışma ile Türk Dili ve edebiyatı öğretmenlerinin bu konu ile ilgili yeterlik düzeyleri; varsa yeterliklerini etkileyen unsurları, bu unsurlarla yeterlik düzeyleri arasında bir bağ olup olmadığı belirlenmeye çalışılacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 2017-2018 öğretim yılında Ankara ili Keçiören ilçesinde görev yapan Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin halk şiiri özelinde tür ve şekil konusu ile ilgili yeterliklerini, halk şiiri ve halk şiiri özelinde tür ve şekil konusundaki tutumlarını, halk şiiri ve halk şiiri özelinde tür ve şekil konusu ile ilgili yeterlikleri ile tutumları arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemektir. Bu bağlamda şu sorulara cevap aranacaktır:

1. Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin halk şiiri özelinde tür ve şekil konusu ile ilgili yeterlikleri, öğretmenin cinsiyetine, yaşına, mezun olduğu okul türüne, lisansüstü eğitim durumuna, görev yaptığı okul türüne, görev süresine, haftalık olarak girdiği ders saatine ve uygulanmakta olan Türk dili ve edebiyatı öğretim programıyla ilgili herhangi bir hizmet içi eğitime katılım durumlarına bağlı olarak farklılık göstermekte midir?
2. Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin halk şiiri ve halk şiiri özelinde tür ve şekil konusu ile ilgili tutumları öğretmenin cinsiyetine, yaşına, mezun olduğu okul türüne, lisansüstü eğitim durumuna, görev yaptığı okul türüne, görev süresine, haftalık olarak girdiği ders saatine ve uygulanmakta olan Türk dili ve edebiyatı öğretim programıyla ilgili herhangi bir hizmet içi eğitime katılım durumlarına bağlı olarak farklılık göstermekte midir?
3. Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin halk şiiri özelinde tür ve şekil konusu ile ilgili tutumları ve yeterlikleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Türk dili ve edebiyatı öğretimi yapan öğretmenlerin Türk edebiyatına ait eserlerin tür ve şekil özelliklerini tanıtmak, açıklamak, kavratmak, gibi yeterliklere sahip olması beklenmektedir. Halk şiiri metinleri de bu eserler içinde yer almaktadır. Bu nedenle bu çalışma da;

- Türk dili ve edebiyatı öğretimi yapan öğretmenlerin konu ile ilgili yeterlik ve tutum durumları hakkında ilgili eğitim fakültelerine bilgi verebileceği,
- Halk şiiri özelinde tür ve şekil konusu ile ilgili araştırmacılara görüş verebileceği,
- Bu konuyla ilgili araştırma yapacak olan araştırmacılara kuramsal bilgi bağlamında fikir verebileceği,
- Bu konuyla ilgili bir çalışmanın yapılmamasından dolayı ilgili alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmadaki varsayımlar şunlardır:

- Araştırmanın yürütüldüğü çalışma grubunun araştırma sonuçlarının genellenebileceği büyüklükte olduğu varsayılmaktadır.
- Araştırmaya katılan öğretmenler gerçek durumlarını yansıtmaktadır.
- Tutum ölçeği ve başarı testinin oluşturulmasında ve geliştirilmesinde görüşlerine başvurulmuş uzmanların kanıları yeterlidir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma Ankara ili Keçiören ilçesinde bulunan ve aktif şekilde görev yapan Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri,
- Öğretmenlerin bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Aşağıda, araştırmada geçen önemli terimlerin hangi anlamlarda kullanıldığına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Eğitim: Bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1984).

Öğretim: Bireye bilgi, beceri, alışkanlık ve tutumlar kazandırarak, eğitimin genel ve özel amaçlarına ulaşılmasını sağlamak amacıyla; öğretmen denilen rehber denetiminde, genellikle eğitim kurumlarında sürdürülen, amaçlı, programlı ve planlı etkinliklerdir (Önder, 1987)

Edebiyat: Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın (II), gökçe yazın (Türkçe Sözlük, 2011).

Halk Şiiri: Halk şairlerinin veya isimleri bilinmeyen sanatçıların hece, belli bir dönem de aruz ölçüsüyle, farklı biçimlerde ve halka ait olan her konuda ortaya koydukları manzum ürünlere verilen addır (Kaya, t.y)

Âşık: Halk içinde yetişen, deyişlerini genellikle sazla söyleyen, sözlü şiir geleneğine bağlı ozan, saz şairi, halk şairi, halk ozanı (Türkçe Sözlük, 2011).

Tip: Aynı cinsten bütün varlıkların veya nesnelerin temel özelliklerini büyük ölçüde kendinde toplayan örnek (Türkçe Sözlük, 2011).

Kafiye Düzeni: kafiye olarak değerlendirilen ses benzerliklerini çizgi veya harf yardımıyla göstererek oluşturulan şemaya denir.

Öğretim (Müfredat) Programı: Bir eğitim kurumunun kendisine ait amaçlarla, Milli Eğitimin amaçlarına ulaşmak için daha etkili bir öğretim-öğrenme ortamı oluşturmaya yönelik bütün çalışmaları içine alır (Önder, 1987).

Yeterlik: Bir işi yapma gücünü sağlayan özel bilgi, ehliyet, yeterlilik (Türkçe Sözlük, 2011).

Evren: İstatistik bakımdan gözlenebilir birtakım ortak özellikler taşıyan birey veya nesnelerden oluşan küme (Alaylıoğlu – Oğuzkan:1976).

Veri: Evrendeki örneklemelerin her birinden elde edilen ham bilgiye denir.

Bulgu: Araştırma verilerinin çözümlenmesinden çıkarılan bilimsel sonuç, netice (Türkçe Sözlük, 2011).

Frekans: Herhangi bir seride aynı değerlerin tekrarlanış sayılarına verilen ad (Alaylıoğlu – Oğuzkan:1976).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Halk Şiiri Tür ve Şekil Tartışması, Tasnifleri

Âşıklar veya zamanla adı unutilan sanatçıların yarattıkları şiir, masal, efsane, destan, hikâye vb. ürünleri kapsayan edebiyat alanına halk edebiyatı adı verilir. Manzum ve mensur eserlerin yer aldığı halk edebiyatının tasnifi divan edebiyatına kıyasla daha tartışmalıdır. Bu tartışma özellikle şiir tasnifi üzerinedir. Halk şiirinde şekil ve tür konusu divan şiirine göre daha karmaşık ve sorunludur(Macit, Soldan:2005). Bu karmaşıklığın ortaya çıkmasında halk şiirinin yazılarak değil söylenerek ortaya çıkması, şiirlerin ortaya çıkma aşamasında duyguyu dile getirmenin şeklin önüne geçmesi, doğaçlama olması, incelenen örneklerin ezgi, konu ve şekil bakımından çeşitlilik göstermesi, ağızdan ağıza yayıldığı için zamanla değişime uğraması gibi sebepler vardır.

Halk şiirinde görülen bu durum divan şiiri için geçerli değildir. Divan şiiri belirli kuralları olan, yazılı devam eden bir şiir geleneğidir. Divan şiirinde, şiirin şekli kullanılan ölçüye, kafiye şemasına, nazım birimine göre ilk bakışta kendini belli eder. Tür ayrımında ise şiirin konusu esas alınır. Fakat bu netlik halk şiirinde söz konusu değildir.

Cönklerde koşma, semai, destan, türkü başlıklarını taşıyan parçalar, sınırları kesin belirlenmiş, anlamlı, düzenleri belli nazım biçimleri değildir (Dizdaroğlu, 1968). Aynı başlık altında farklı şekillerde şiirlere rastlanmaktadır. Bir yerde koşma olarak nitelendirilen şiir şeklinin başka bir yerde türkü ismi ile adlandırıldığı; farklı şiir şekillerinin de aynı başlıkta yer aldığı görülmüştür (Güzel, Torun 2003).Bunu farklı sebeplere bağlayanlar vardır. Dizdaroğlu (1968) bu durumun makamsal farklılıktan kaynaklandığını belirtirken, Boyraz (1996) cönkleri yazarların tür, şekil hakkında bildiklerine sonuna kadar itimat edilmemesi gerektiğini; çünkü cönkleri yazarların genellikle halktan, cahil, okuma yazmayı doğru dürüst bilmeyen insanlar olduğunu, bu nedenle tür ve şekil ayrımını iyice bilmelerinin mümkün olmadığını belirtir. Hatta bu

insanların önüne gelen şiire duyduğu tür ya da şekil adını verme ihtimalinin kuvvetli olduğunu söyler. Fakat halk şiiri geleneğinde cönlere şiirlerin genellikle ustanın yanındaki çırak tarafından kaydedildiği ifade edilir. Üstelik 18. yy'den itibaren halk şairlerinin divan şiirinden etkilendikleri ve bu gelenekle halk şiiri geleneğini birleştirdikleri bilinmektedir. Aruz ölçüsüyle şiir söyleyen âşıkların divan oluştururken okuma yazmayı bilmeyenlerden yardım aldığı düşünülmemelidir.

Halk şiiri araştırmalarında karmaşa yaratan durumlardan biri de terminolojidir. Bu konu ile ilgili çalışmalar yapanlar eserlerinde farklı terimler kullanmışlardır. Bu terimlerden “biçim, eşkâl, form, forma, tarz, yapı, tip” şekil için; “nev ve neva” tür için; “ezgi, teganni, musiki, hava, beste” makam için kullanılmıştır. Farklı terimler kullananların bu ifadeleri kullanırken gerekli tanımları yapmaması halk şiirinde şekil ve tür denilince hangi ölçütler esas alınmalıdır sorusunu da cevapsız bırakmıştır (Oğuz, 1993). Hangi terimin hangi kavram için kullanıldığının açıklanmaması, kullanılmayan diğer terimlerle kullanılan terim arasındaki fark veya ince ayrımların belirtilmemesi bu karmaşanın devam etmesine neden olmaktadır.

Mete Taşlıova (2008) ise tür ve şekil ile ilgili çalışmaların sistematik olmayan biçimde derlenmiş bilgilerin yazıya geçirildiğini, tespit edilen bilgilerin kişisel tasarruflara göre yorumlandığını ifade etmiştir. Bu çalışma yöntemi sonucunda da tartışmalı konuların çözüme kavuşmasının zor olduğunu, bunun en iyi göstergesinin de birbirine aykırı olan düşüncelerin ortaya çıkması olduğunu belirtmiştir.

Halk şiiri tür ve şekil konusundaki tartışmanın temel noktalarından biri ezginin şekil için belirleyici bir özellik olarak alınıp alınmamasıdır. Yazılı kaynaklar üzerinden yapılan çalışmalarda ezgi ile ilgili yeterli bilgiye ulaşılamamaktadır. Bunun yanında sözel kaynaklardan elde edilen bilgilerde de makam sayısının fazlalığı dikkat edilmesi gereken bir unsurdur. Mete Taşlıova (2008) Kars- Erzurum bölgesinde yaptığı çalışmada 100 civarında hava bulunduğunu, fakat bu sayının tamamının âşık tarafından bilinmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir. Ezgiyi şekil belirlemek için kullanan araştırmacıların tasnifi için bu sayı çok fazladır. Ayrıca geleneğin içinde yetişen âşıkların bile tamamını bilmesinin imkânsız olduğu bu havaların; bu konunun anlatıcıları ve öğreticileri olan öğretmenler tarafından bilinmesi de mümkün değildir. Kaldı ki Türk dili ve edebiyatı öğretmeni yetiştiren kurumlarda da bu konu ile ilgili herhangi bir eğitim verilmemektedir.

Halk şiiri tür ve şekil ile ilgili çalışmalar yapanlar halk şiirini farklı şekillerde tasniflemişlerdir. Bu konuyu ilk ele alan Ahmet Talat Onay tasnif çalışmasında eksiklerin veya hataların olabileceğini belirtmiştir. Onay (2012) halk şiirini şu şekilde tasniflemiştir:

1. Şekillerine Göre Tasnif

Mısra, beyit, müfret, mesnevi, üçleme, dörtlüler, türkü ve türleri, murabba, kıt'a, rubai, koşma ve envai, dasitan, satranç, mani ve türleri, semai, divan, gazel, kalenderi, müstezat ve türleri, tekerleme, ninni...

2. Türleri Göre Tasnif

Dinsel şiirler, büyükler sözü, ahlakîyat, kahramanlık ve aşk şiirleri, güzelleme, tasvir, hikâye, methiye, mersiye, hicviye(taşlama), nazire, hezel, şathiyat, muamma ve aksâmı...

Bu konuyu halk şiirinde şekil yoktur tür vardır diyerek ele alan Dizdaroğlu, halk şiirinde tür olarak ifade ettiği kavramların şekil özelliklerini dile getirmiştir. Dizdaroğlu (1968), türleri şu şekilde tasnif etmiştir:

1. Halk Edebiyatında Türler

1.1. Hece Ölçüsüne Dayalı Türler

1.1.1. Mani ve çeşitleri

1.1.2. Koşma ve çeşitleri

1.1.3. Varsağı

1.1.4. Semai

1.1.5. Destan

1.1.6. Türkü

1.2. Aruz Ölçüsüne Dayalı Türler

1.2.1. Divan

1.2.2. Selis

1.2.3. Semai

1.2.4. Kalenderi

1.2.5. Satranç

1.2.6. Vezn-i Aher

Kaya(t.y.), Onay'ın halk şiirini şekil, tür ve makamlarına göre tasnif edilmesi gerektiği yönündeki düşüncesine katılır. Anonim halk şiirini ve âşık şiirini ayrı ayrı tasnif

etmiştir. Aynı zamanda âşık şiirini makamlarına göre de tasnif etmiştir. Âşık şiirini türlere ayırırken ele aldığı her türün dizelerdeki hece sayılarını ölçüt olarak belirtmiştir. Dinî tasavvufi halk şiirini tasnif ederken işlenen konunun daha ön planda olduğunu belirtmiştir.

1. Anonim Halk Şiiri

1.1. Manzum Şiirler

1.1.1. Mani

1.1.2. Türkü

1.1.3. Ağıt

1.1.4. Ninni

1.1.5. Düzgü

1.2. Manzum-Mensur Şiirler

1.2.1. Bilmece

1.2.2. Tekerleme

2. Âşık Şiiri

2.1. Şekillerine Göre Âşık Şiiri

2.1.1. Hece vezinli şekiller

2.1.1.1. Koşma

2.1.1.2. Yedekli

2.1.1.2.1. Yedekli İkili

a. Bağlantıları beyit aralarına getirilen yedekli ikililer

- Beyit aralarına birer dize eklenen yedekli ikililer
- Beyit aralarına iki dize eklenen yedekli ikililer

b. Bağlantıları (ziyade dizeleri) beyit sonlarına getirilen yedekli kililer

2.1.1.2.2. Yedekli Üçlü

a. Bağlantı dizeleri ikilik olan şiirler

b. Bağlantı dizeleri üçlük olan şiirler

c. Bağlantı dizeleri dörtlük olan şiirler

- Bağlantı sözleri bent arasında olan şiirler
- Bağlantı sözleri bentlerin sonunda olan şiirler

d. Her dizeden sonra bağlantı eklenen şiirler

e. Bağlantıları altı dize olan parçalar

2.1.1.2.3. Yedekli Dörtlü

- a. 7 heceli şiirler
- b. 8 heceli şiirler
 - Bağlantısı tek dize olan şiirler
 - Bağlantısı iki dize olan şiirler
- c. 11 heceli şiirler / Yedekli Koşmalar
 - Tek dize bağlantılı yedekli koşma
 - İki dize bağlantılı yedekli koşma
 - Dört dize bağlantılı yedekli koşma / Dört dize bağlantılı müstezat koşma
- d. Yedekli Divan / Müstezat Divan
- e. Bentlerin ve bağlantıların hece sayıları farklı olan şiirler

2.1.1.2.4. Yedekli Beşli

- a. Tek dize bağlantılı şiirler
- b. İki dize bağlantılı şiirler
- c. Üç dize bağlantılı şiirler
- d. Dört dize bağlantılı şiirler
- e. Zincirli Sıralı Muhammesler

2.1.1.2.5. Yedekli Altılı / Yedekli Müseddes

2.1.1.2.6. Yedekli Sekizli

2.1.1.3 Sicilleme

- a. Tek bent olan sicillemeler
- b. Bentlerden oluşan sicillemeler

2.1.1.4. Satranç

2.1.1.5. Muamma

2.1.1.6. Dörtleme

2.1.1.7. Beşleme

2.1.1.8. Tek Kafiyele Koşma

2.1.1.9. Tekrarlama

2.1.2. Aruz Vezinli Şekiller

2.1.2.1. Divan

2.1.2.2. Semai

2.1.2.3. Selis

- 2.1.2.4. Kalenderî
- 2.1.2.5. Satranç
- 2.2. Türlerine Göre Âşık Şiiri
 - 2.2.1. Güzelleme
 - 2.2.2 Semai
 - 2.2.3 Taşlama
 - 2.2.4 Koçaklama
 - 2.2.5 Varsağı
 - 2.2.6 Ağıt.
 - 2.2.7 Destan
 - 2.2.8 Dertlenme-Yakınma
 - 2.2.9 Denkleme
 - 2.2.10 Öyküleme
 - 2.2.11 Salavatlama
 - 2.2.12 Diğer
- 2.3. Makamlarına / Ezgilerine Göre Âşık Şiiri
 - 2.3.1 Uzun havalar
 - 2.3.2 Kırık havalar
- 2.4. Dinî Tasavvufî Halk Şiiri
 - 2.4.1. İlahî
 - 2.4.2. Nefes
 - 2.4.3. Nutuk
 - 2.4.4. Devriye
 - 2.4.5. Şathiye
 - 2.4.6. Dûvaz / Dûvazdeh / Dûvazımam
 - 2.4.7. Hikmet
 - 2.4.8. Na't
 - 2.4.9. Medetname / İstimdatname
 - 2.4.10. Ayetleme

Halk şiirinde şeklin dış özelliklere yani hacim ve kafiye örgüsüne göre; türün ise konu ve ezgiye göre belirlenmesi gerektiğini söyleyen Oğuz, aynı zamanda “parmak hesabı” olarak bilinen hece ölçüsünün irticalen şiir söylemeyi kolaylaştırdığını ve makamların nota

değerleri ile ilgili oluşunu da aktarmıştır. Öcal Oğuz (1993), halk şiirini şu şekilde tasniflemiştir:

1. Nazım şekilleri
 - 1.1. Mani
 - 1.2. Koşma
 - 1.3. Destan
2. Nazım Türleri
 - 2.1. Ezgi Ağırlıklı Türler
 - 2.1.1. Türkü
 - 2.1.2. Varsağı
 - 2.1.3. Semai
 - 2.1.4. Koşma
 - 2.2. Konu Ağırlıklı Türler
 - 2.2.1. Koçaklama
 - 2.2.2. Taşlama
 - 2.2.3. Güzelleme
 - 2.2.4. Destan
 - 2.2.5. İlahi
 - 2.2.6. Devriye
 - 2.2.7. Nutuk
 - 2.2.8. Şathiye
 - 2.3. Ezgi ve Konu Ağırlığı Aynı Yoğunlukta Olan Türler
 - 2.3.1. Ninni
 - 2.3.2. Ağıt
 - 2.3.4. Mani

Mustafa Sever (2013) de bu tasnifi kabul etmektedir. Türk Halk Şiiri adlı eserinde aynı tasnifi kendisi de yapmıştır. Fakat Sever, şekil olarak kabul ettiği kavramları açıklarken dizelerdeki hece sayılarını dikkate almıştır.

Boyraz, mısraların kümelenişi, mısra ve hece sayısı, kafiye düzeni ve hacim yönlerinden farklılık gösterenlerin şekil, şekli ne olursa olsun konu ve makam bakımından benzerlerinden ayrılanlarında da tür olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtir. Boyraz (1996), Halk Şiirini şu şekilde tasniflemiştir:

1. Hece Ölçülü Halk Şiiri Nazım Şekil ve Türleri

1.1. Nazım Şekilleri

1.1.1. Mani ve türemiş şekilleri

1.1.1.1. Düz mani

1.1.1.2. Kesik / Cinaslı mani

1.1.1.3. Mısra sayısı dörtten fazla olan artık maniler

1.1.2. Koşma ve türemiş şekilleri

1.1.2.1. Düz koşma

1.1.2.2. Yedekli koşma

1.1.2.3. Musammat koşma

1.1.2.4. Ayaklı /Müstezat koşma

1.1.2.5. Zincirbent ayaklı koşma

1.1.3. Semai

1.1.4. Destan

1.1.5. Diğerleri

1.2. Nazım Türleri

1.2.1. Konusuna göre türler

1.2.1.1. Koçaklama

1.2.1.2. Taşlama

1.2.1.3. Güzelleme

1.2.1.4. Destan

1.2.1.5. İlahi

1.2.1.6. Nefes

1.2.1.7. Nutuk

1.2.1.8. Devriye

1.2.1.9. Şathiye

1.2.1.10. Maharet göstermeye yönelik türler

1.2.1.10.1. Lebdeğmez

1.2.1.10.2. Atışma

1.2.1.10.3. Muamma

1.2.2. Ezgisine/makamına göre türler

1.2.2.1. Türkü

1.2.2.2. Varsağı

1.2.2.3. Koşma

1.2.2.4. Türkmani

1.2.3. Ezgi ve konu ağırlığı aynı yoğunlukta olan türler

1.2.3.1. Ağıt

1.2.3.2. Ninni

2. Aruzlu Halk Şiiri Nazım Şekilleri

2.1. Divan ve türemiş şekilleri

2.1.1. Gazel, murabba, muhammes, müseddes şeklinde divan

2.1.2. Ayaklı / Müstezat divan

2.1.3. Musammat divan

2.2. Semai ve türemiş şekilleri

2.2.1. Gazel murabba, muhammes, müseddes şeklinde semai

2.2.2. Ayaklı / Müstezat semai

2.2.3. Musammat semai

2.3. Selis ve türemiş şekilleri

2.3.1. Gazel ve murabba şeklinde selis

2.4. Kalenderî ve türemiş şekilleri

2.4.1. Gazel ve murabba şeklinde kalenderi

2.4.2. Ayaklı / Müstezat kalenderi

2.5. Satranç ve türemiş şekilleri

Nurettin Albayrak, halk edebiyatı ile ilgili araştırmaların geç dönemlerde başladığını, kavram karmaşasının çözülmesi gerektiğini ifade eder. Halk şiirinde şekil veya tür ifadesi yerine ürün ifadesi kullanır ve bu ürünleri aşağıdaki gibi tasnif yapar:

Bîçim özelliği ağır basan ürünler: Mani, türkü, koşma, semai, varsağı, destan.

Tür özelliği ağır basan ürünler: Koçaklama, güzelleme, taşlama, ağıt, ilahi, ninni, nefes, devriye, şathiye, nutuk.

Abdurrahman Güzel ve Ali Torun (2003), Türk Halk Edebiyatı El kitabında halk şiirinin belirgin bir şekli olmadığını belirtmişlerdir. Şekil olarak sadece mani ve koşmanın kabul edilebileceğini bunlarında şekilden ziyade tip olduğunu ileri sürmüşlerdir. Anadolu Sahası Türk Halk Edebiyatında türler başlığı ile yaptıkları şiir tasniflerinde bazı türlerin (hikâye-destan vb.) hem tür hem şekil olduklarını belirtmişlerdir.

Anadolu Sahası Türk Halk Edebiyatında Türler

1. Hece Ölçüsüne Dayalı Türler

1.1. Ninni

- 1.2. Mani
- 1.3. Koşma
- 1.4. Varsağı
- 1.5. Semai
- 1.6. Destan
- 1.7. Türkü
- 1.8. Güzelleme
- 1.9. Koçaklama
- 1.10. Taşlama
- 1.11. Ağıt
- 1.12. Muamma
- 1.13. Nasihat
- 1.14. Hikâye- destan
2. Aruz Ölçüsüne Dayalı Türler
 - 2.1. Divan
 - 2.2. Selis
 - 2.3. Semai
 - 2.4. Kalenderi
 - 2.5. Satranç
 - 2.6. Vezn-i Aher

Muhsin Macit ve Uğur Soldan (2005), çalışmalarında Halk Edebiyatında şekil ve tür konusunun tartışmalı olduğunu ve nazım şekillerini belirlerken ölçü sistemine göre yapmanın daha kolay olacağını belirtmişlerdir.

1. Nazım Şekilleri
 - 1.1. Hece Ölçüsüne Dayalı Türler
 - 1.1.1. Koşma
 - 1.1.2. Destan
 - 1.1.3. Semai
 - 1.1.4. Varsağı
 - 1.2. Aruz Ölçüsüne Dayalı Türler
 - 1.2.1. Divan
 - 1.2.2. Semai
 - 1.2.3. Kalenderi

- 1.2.4. Selis
- 1.2.5. Satranç
- 1.2.6. Vezn-i Aher

2. Nazım Türleri

2.2. Âşık Edebiyatında Türler

- 2.2.1. Güzelleme
- 2.2.2. Taşlama
- 2.2.3. Koçaklama
- 2.2.4. Ağıt

2.3. Anonim Halk Edebiyatında Türler

- 2.3.1. Türkü
- 2.3.2. Mani
- 2.3.3. Tekerleme
- 2.3.4. Bilmece
- 2.3.5. Destan
- 2.3.6. Masal
- 2.3.7. Efsane
- 2.3.8. Halk hikâyesi
- 2.4.9. Fıkra
- 2.4.10. Kalıplaşmış sözler
- 2.4.11. Geleneksel Türk Tiyatrosu

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen programın uygulandığı okullarda bakanlığın onayladığı ders kitapları okutulmaktadır. Şiirlerin şekil ve konu özellikleri ile birlikte ele alındığı ve tasnifin bu düşünceye göre yapıldığı görülmektedir. Şekil özellikleri açıklanırken dizelerdeki hece sayısı ile birlikte şiirin tema, üslup gibi özellikleri ölçüt olarak verilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığının onayladığı Türk Dili ve Edebiyatı 10 (MEB,2017) ders kitabında ise Halk Şiiri tasnifi şu şekildedir:

Nazım Şekilleri

1. Anonim Halk Edebiyatı Nazım Şekilleri

- 1.1. Mani
- 1.2. Türkü
- 1.3. Ninni
- 1.4. Ağıt

2. Âşık Tarzı Halk Edebiyatı Nazım Şekilleri
 - 1.1. Koşma
 - 1.2. Semai
 - 1.3. Varsağı
 - 1.4. Destan
3. Dinî-Tasavvufî (Tekke) Edebiyatı Nazım Şekilleri
 - 3.1. İlâhi
 - 3.2. Şathiye
 - 3.3. Nutuk
 - 3.4. Nefes
 - 3.5. Devriye

Tasnifler incelendiğinde halk şiiri ile ilgili tartışmanın anonim ürünler üzerinde değil âşıklık geleneğine ait ürünler üzerinde yoğunlaştığı görülür. Aruz ölçüsünün kullanıldığı şekillerde de herhangi bir tartışma söz konusu değildir. Şekil meselesinde ezginin belirleyici olup olmaması tartışmanın özünü teşkil eder. Bazı araştırmacılar ezginin şekille ilgili değil türle ilgili olduğunu savunurlar ve halk şairleri için önemli olanın belirli bir şekle göre değil irticalin gerektirdiği havaya uygun şekilde duyguları dile getirmek olduğunu belirtirler. Ezginin şekille ilgili olduğunu söyleyenler ise şiirlerdeki durakların makamla ilgili olduğunu ve seçilen ölçünün buna uygun olması gerektiğini savunurlar.

2.2. Halk Şiiri Şekil ve Türleri

Türk edebiyatı buna bağlı olarak Türk şiiri, toplumun yaşadığı değişimlere bağlı olarak farklı dönemler geçirmiştir. Dilde gerçekleşen lehçe, şive ayrımları; coğrafi, dinî, kültürel değişimler ve bu değişimlere bağlı olarak ilişki içerisinde bulunduğumuz milletlerle yaşadığımız edebî etkileşimler dönemler arasındaki farklılıkların belli başlı sebepleridir.

İslami dönem edebiyatı içerisinde ele aldığımız halk şiiri ve divan şiirinin oluşum, gelişim, süreklilik gibi durumları arasındaki farklılıklar da bu saydığımız sebeplerden kaynaklanmaktadır. Divan şiiri gibi belirli kurallarla ve yazılı olarak icra edilmiştir. Halk şiirinin sürekliliğini ve müşterekliğini sağlayan unsurlar farklıdır. Umay Günay (1999), bunları şu şekilde sıralamıştır:

- Nazım birimi olarak genellikle dördlüğün kullanılması,
- Şiirlerin müzik eşliğinde okunması,

- İcra sırasında diyalogların olması,
- Yaratıldıkları ve yaşadıkları dönemin ve çevrenin yaygın Türkçesini kullanmaları
- Sözlü olarak yayılmaları.

Halk şiiri dilden dile aktararak devam etmiş ve yayılmıştır. Bu esnada aktaran veya dinleyen ya da her ikisi tarafından değiştirilmesi yüksek bir olasılıktır. Araştırmacılardan bazıları buna dikkat çekerek şiirlerin farklı isimler almasında bunun da payı olduğunu dile getirmişlerdir.

Cönkler halk şiiri örneklerinin yazılı kaynaklarından. Cönklerden alınan örneklerin her zaman bir istisnasının olması yapılan şekil ve tür tanımlarının genellenmesine engel olmaktadır.

Halk şiirinin tür ve şekil tasnifini yapan her araştırmacı aynı zamanda bu kavramların tanımlarını da yapmışlardır. Hangisinin şekil hangisinin tür olarak kabul edilmesi gerektiğini de yaptıkları açıklamalarda gerekçelendirmişlerdir.

Halk şiiri tasniflerinde en çok tartışılan kavramlar, koşma, semai, destan, varsağı, mani ve türküdür. Koşma, destan ve mani şekil olarak kabul edilirken dizelerdeki hece sayısının belirleyici özellik olarak kabul edilip edilmemesi tartışma konusudur. Semai, varsağı ve türkü bazı araştırmacılar tarafından şekil kabul edilirken bazıları tarafından tür olarak kabul edilir.

Konuyu ilk ele alan Onay, koşmayı şöyle tanımlamıştır: “Çok kere birinci bendin birinci ve üçüncü mısraları birbirleriyle ve sonra gelen bentlerin ilk üç mısraı birbirleriyle kafiyeyle olan şekildir” (Onay,2012,s.113). Onay eserinde koşmaların özel ahenklerle okunduğunu ve bu ahenklere göre isimler aldığını söylemiştir. Beş, altı, yedi, sekiz, on ve on bir heceli koşma örneklerine de eserinde yer vermiştir. Eserinde verdiği koşma örneklerinden biri on bir heceli bir varsağıdır (Onay, 2012, s. 124). Onay koşmayı bir şekil varsağıyı ise koşmanın bir türü olarak ifade etmektedir.

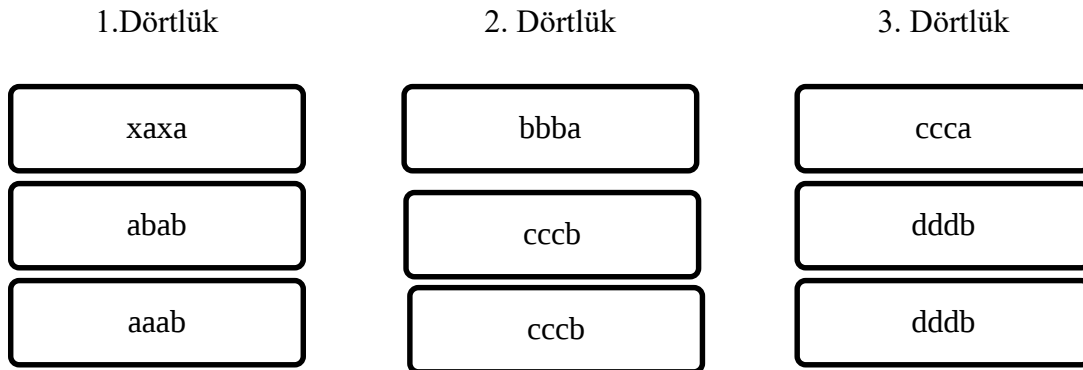
Dizdaroğlu(1969), koşmanın günümüzde on bir heceli dörtlüklerden meydana geldiğini ve saz şairlerinin ortaya koydukları eserleri için kullanıldığını ifade eder. Halk şairi için koşmanın, belli bir biçime göre değil belli bir ezgiye göre söylenen şiir olduğunu belirtir. Dizdaroğlu, halk şiirinde şekil yoktur tür vardır derken koşmanın bir tür olduğunu en başından belirtmiştir. Fakat koşmayı dizelerdeki hece sayısı, kafiye şeması gibi şekil özelliklerine göre açıklamıştır. Koşmanın kafiye düzenlerini şema haline getirmiştir. Bazı durumlarda ilk dörtlüğün kafiye düzeninin aaab ya da xxxb olduğunu belirtmiştir.

Şekil 1. Dizdaroğlu Koşma Kafiye Şemaları

Boratav (1982), koşma teriminin on bir heceli şiirler için kullanılmasının halk edebiyatı alanında çalışma yapanlar tarafından genelleme olduğunu söyler. Koşmanın sadece ölçü ve şekil bakımından tarif edilemeyeceğini belirtir.

Sever (2013), koşmayı bir şekil olarak kabul eder ve genellikle 3-5 dörtlükten oluştuğunu, bunun istisnai durumlarının da var olduğunu belirtir. Genellikle 6+5,4+4+3 kalıpları ile söylendiğini; ama 4+3,4+4 kalıplarının da olduğunu belirtir. Sever’de koşmanın uyak örgüsünü şema haline getirmiştir.

Şekil 2. Sever Koşma Kafiye Şemaları

Sever, koşmanın şekil olduğunu söylemesinin yanında işlediği konulara da değinir ve konulara göre aldığı isimleri de eserinde koşma başlığı altında yer verir. Güzelleme, taşlama, ağıt ve koçaklama türlerini tanımlar.

Güzel ve Torun(2003), kafiye düzeninde Sever ve Dizdaroğlu ile aynı şeyleri söylemekle birlikte koşmanın on birli hece ile söylenen bir tür olduğunu, ezgi ve yapı olarak ayrı iki grupta incelenebileceğini ifade eder.

Macit ve Soldan (2005), koşmanın âşık edebiyatının en çok sevilen ve en çok kullanılan şekli olduğunu, on birli hece ile söylendiğini fakat yedili ve sekizli örneklerinin de

olduğunu söyler. Kafiye düzeni olarak Sever(2013), ile aynı kafiye şemasını verir. Koşmaların yapı ve ezgi olarak iki grupta ele alınabileceğini belirtir.

Kaya(t.y.) koşmayı tip olarak kabul eder. Genellikle on bir heceli örnekleri olduğunu ama sekiz heceli örneklerine de rastlanabileceğini belirtir. Türkü, destan, semai, varsağı, taşlama, ağıt vs. türündeki birçok şiirin bu grupta yer aldığını hatta dedim-dedili koşma, musammat koşma ve tencisin de koşma tipinde olduğunu ifade eder. Kafiye düzeni ilk dörtlükte (abab, abxb, aaab) düzenlerinden biri olabileceğini, diğer dörtlüklerin ise (cccb, dddb, eeeb...) düzeninde kafiyeleştiğini söyler. Türkü, destan, dedim-dedili koşma, musammat koşma ve tencisin şekil olduğunu ve koşma tipinde yer aldığını; semai, varsağı, taşlama, ağıtın ise koşmanın bir türü olduğunu belirtir.

Oğuz (1993), koşmanın halk şiirinde kullanılan en yaygın şekil olduğunu söyler. Koşmanın şekil olarak kabul edilmesine gerekçe olarak da uyak örgüsü, nazım birimi ve hacim bakımından belirli kuralları olmasını gösterir.

Albayrak (2009), koşmayı tip olarak kabul eder. Koşmanın âşık edebiyatının en yaygın ürünü olduğunu söyleyen Albayrak, Boratav gibi koşmanın vezin ve şekli ile tarif edilemeyeceğini savunur. Koşmanın genel özellikleri sıralanırken nazım biriminin dörtlük, kafiye örgüsünün a b c b (a b a b - a a a b) -d d d b - e e e b - ... şeklinde ve hece ölçüsünün 6+5= 1 1 ' l i veya 4+4+ 3=1 1 ' l i olduğu belirtir. Koşmanın bu belirttiği özelliklerine ilave olarak diğer âşık edebiyatı ürünleri gibi bir ezgiye sahip olduğunu söyler. Buradan hareketle de koşmanın da kendine has ezgileri bulunan âşık edebiyatı nazım biçimlerinden biri olduğunu ifade eder.

Saka (t.y.,s.16-17), koşma ile ilgili olarak Turan Karataş'tan şunları aktarmıştır:

“Halk şiiri biçimlerinden biridir. 11’ li hece ölçüsü ile yazılır. Uzunlukları üç ila beş dörtlük arsında değişebilir. Kafiye düzeni: abab, cccb, dddb... şeklindedir. Halk edebiyatı nazım biçimleri içinde en çok sevilen ve rağbet edilen bir şekil olan koşmalar duygu yüklü, içtenlikli, lirik şiirlerdir. Yakıp yandıran aşklar, üzüntüler, acılar, ölüm, kederden şikâyet ardı arkası gelmez ayrılıklar, sevgilinin işve ve cilveleri koşmalarda en çok dile getirilen temalardır”

Koşma, Milli Eğitim Bakanlığı Türk Dili ve Edebiyatı 10 (MEB, 2017,s.62) ders kitabında nazım şekli olarak yer alır. Şu ifadelerle tanımlanır:

“Halk edebiyatının en sevilen ve yaygın türüdür. Koşma “yakıştırmak, isnat etmek” demektir. Genellikle 11’li hece ölçüsüyle yazılır, nazım birimi dörtlük, birim sayısı 3-5 arasındadır. Koşmaların kafiye düzeni (xaxa, bbba,ccca...) ya da (abab,cccb,dddb...) şeklindedir. Koşma divan edebiyatındaki gazele benzetilir. Bunun nedeni her iki nazım şeklinin de “aşk, sevgi, güzellik, doğa güzelliği” gibi konuları işlemesidir.”

Boyras (1996), koşmanın âşık tarzı şiir geleneğinin on bir heceli, yaygın olarak kullanılan nazım şekli olduğunu ifade eder. Onu nazım şekli yapan unsurların hece ve mısra sayısı ile hacmi olduğunu belirtir.

Araştırmacıların hemen hemen hepsi koşmayı bir şekil olarak kabul etmiştir. Ezginin koşma için ayırıcı olması gerektiğini ifade edenlerde vardır. Dizelerdeki hece sayısının koşma için ayırıcı bir özellik olduğunu söylemek beraberinde istisnaları da getirecektir. Ayrıca ifade edilen “ kendine has ezgisi” de sadece icracıların bilebileceği bir alandır. Koşmayı şekil olarak kabul etmemize neden olan özellikleri;

1. Belirgin bir kafiye düzeninin olması

- xaxa, bbba, ccca
- abab, cccb, dddb
- aaab,cccb,dddb

2. Belirgin bir nazım biriminin olması

3. Belirgin bir hacminin olması şeklinde sıralayabiliriz.

Mani de koşma gibi tartışılan diğer kavramdır. Manideki tartışmanın temelini dizelerdeki hece sayısı oluşturur. Hece ölçüsü ile söylenen manilerde hecenin belirgin bir kalıbı ile söylendiği kanısı yaygındır.

Onay(2012), maninin özellikle 7 heceli olduğunu, az rastlansa da 6 heceli örnekleri olduğunu ve Türk nazım şekillerinden en eskilerinden biri olduğunu söylemiştir. Bunun yanında manilerde karşılıklı söylemenin şart olduğunu ifade etmiştir.

Dizdaroğlu(1969), maninin anonim halk şiirinin en yaygın türü olduğunu ve yedi heceli dört dizeli tek kıtadan meydana geldiğini ifade eder. En belirgin özelliğinin tek dörtlükten oluşması ve kendine has bir kafiye düzeninin olması olduğunu söyler. Uyak şemasının aaxa olduğunu bunun yanında xaxa ve baba düzenlerinde de olabileceğini ifade eder.

Ali Çelik (2005) , maniye çoğunlukla hece ölçüsünün yedili çok az olarak da dört, beş, sekiz ve on birli kalıbıyla söylenen; kafiye örgüsü aaba veya baca şeklinde olan; bazı türlerinde mısra sayısı artsa bile, çoğunlukla tek dörtlükten oluşan; her zaman ana tem olan sevginin yanında, toplumu ilgilendiren hemen hemen bütün temaların işlendiği, anonim halk şiirinin en çok sevilen, en yaygın ve en eski türüdür şeklinde tanımlamıştır. Fakat tanımda maninin konu ve tema özelliklerine de yer vermiştir. Güzel ve Torun (2003) da

maninin yedi heceli, tek dörtlükten oluşan aaxa şeklinde kafiye düzeni olan bir tür olduğunu ifade etmiştir.

Sever (2013), maniyi şekil olarak kabul eder ve genellikle yedi heceli dört dizeden oluştuğunu ve uyak düzeninin aaba şeklinde olduğunu belirtir. Kendine has bir ezgisi olduğunu da ifade eder.

Kaya (t.y.,s.6), mani ile ilgili şu ifadeleri kullanır:

“Belli konuya sahip olamayışından dolayı onu tür olarak ele alamayız. Beri taraftan, her ne kadar farklı kafiyeli ve dörtten fazla mısralı şekilleri varsa da bunlar maninin asıl özelliğini zedeleyecek durumda değildir. Bu bakımdan maniye, şekline göre isim vermek, yani “mani şekli”, “mani bçimi” sözünü kullanmak doğru bir davranış olacaktır.

şükrü Elçin (2013), maninin genellikle yedili ve sekizli dizelerden meydana geldiğini, dört mısradan oluştuğunu belirtir. Genellikle aaba şeklinde kafiyelendiğini, bazı tekke ve saz şairlerinin eserlerinde abcd, aaab düzenine sahip maniler olduğunu ifade eder. Oğuz (1993), maninin hacim ve kafiye düzeni bakımından diğer şekillerden ayrıldığını bu nedenle şekil olduğunu belirtir.

Milli Eğitim Bakanlığının ders kitabında “Anonim Türk Halk Edebiyatının tek dörtlükten oluşan nazım şeklidir. Maniler ezgiyle söylenir. Manilerin konusu daha çok aşktır, fakat manilerde bundan başka ayrılık, oğt, eleştiri, ölüm gibi konuların işlendiği görülür. Manilerin kafiye düzeni (aaxa) şeklinde.” şeklinde ifade edilirken ilk iki dizenin konuyla ilgisi olmayan sözlerden oluşan doldurma dize olduğu asıl söylenmek istenenin son dizede olduğu ifade edilir.(MEB 2017, s.60-61)

Maninin bir şekil olduğu konusunda araştırmacılar hemfikirdir. Kâfiye düzeni her araştırmacı tarafından kabul edilmiştir. Genellikle aaxa düzeni kullanılmakta, bunun dışında xaxa, abcd, aaab şekillerine de rastlanmaktadır. Fakat maniyi oluşturan dizelerdeki hecelerin sayısının şekil özelliği belirlemede etken olup olmaması tartışılmaktadır. Maninin yedili hece ile söylendiği ifadesi örneklerle geçersiz hale getirilmiştir. Beki ve davulcu manilerinde sekizli manilere, Eğin ve Sivas çevresinden derlenen manilerde de on bir heceli manilere örnekler vardır (elik,2005). İştambul manilerinde de on bir heceli örneklere rastlanmaktadır (Elçin, 2013) l, nazım birimi ve kafiye düzeni ile diğer şekillerden ayrıldığı için mani bir şekildir.

Diğer tartışmalı kavramlardan biri ise dstandır. şekil olarak koşma ile aynı özellikleri taşımasının yanında hacminin fazla olmasıyla şekil olarak kabul edilmesi gerektiği ileri sürülen bir görüştür.

Dasitan olarak kullanan Onay(2012), destanın on bir heceli söylendiğini, bend sayısının sınırsız olduğunu ifade eder ve bir olayı anlatan tür olarak tanımlar. Dizdaroğlu(1969) yapı olarak koşma ile aynı olduğunu; fakat dörtlük sayısı, konu, kompozisyon ve ezgi yönünden koşmadan farklı olduğunu dile getirir. Oğuz (1993) da destanın hacim olarak diğer şiir türlerinden ayrıldığını savunur.

Güzel ve Torun(2003), destanın konu olarak tarihî hadiseler, savaşlar, kahramanlıklar için söylendiğini, topluluk hayatı ile ilgili konuları ele aldığını belirtir. Destanın, şekil itibariyle koşmaya benzediğini ancak makam ve ezgisi bakımından farklılık arz ettiğini söylerler.

Boyras(1996), destanın hemen her konuda yazılabilen ve genellikle 11’li hece ölçüsüyle koşma kafiye düzenine sahip bir nazım şekli olduğunu söyler. Nazım şekli olarak kabul edilmesinin sebebini de hacminin büyüklüğüne bağlar.

Çobanoğlu(2000), destanı tanımlarken ifadesinde konu sınırlamasının olmadığına, herhangi bir olayı, cismi veya kavramın hikâye edilerek anlatıldığına, icranın geleneksel âşık havaları eşliğinde olduğuna dikkat çeker. Sever(2013), destanın sekizli ve on birli şekillerinin olduğuna, genellikle koşma şeklinde kafiyeleendiğini fakat bazı destanların mani şekliyle de kafiyeleenebildiğine dikkat çeker.

Kaya(t.y), destanı koşma tipi başlığı altında ele alır ve destanları en az üç dörtlükten oluştuğunu, hecenin on birli kalıbı ile söylendiğini ve dörtlük sayısının fazla olduğunu ifade eder. Albayrak(2009), destanın biçim özelliği gösterdiğini ifade eder. Milli Eğitim Bakanlığı ders kitabında şu ifadelerle yer alır (MEB 2017, s.62):

“Âşık edebiyatı nazım şekillerindendir. Nazım birimi dörtlüktür, birim sayısı birkaç ya da yüzlerce dörtlükten oluşabilir. Destanların kafiye örgüsü koşma gibidir, hecenin on birli kalıbıyla yazılır. Destanlar, toplumun hafızasına kazınmış olayları “kahramanlık, savaş, göç, doğal felaketler...” işler. Âşık edebiyatında çok farklı konularda da (esnaf destanı, yaş destanı, hayvan destanları, bekçi destanı) destanlar yazılmıştır.”

Macit ve Soldan(2005), destanın halk edebiyatının en uzun nazım biçimi olduğunu ifade eder. Koşma ile aynı yapıda olduğunu fakat daha uzun olması ve ezgisi yönüyle farklı olduğunu belirtir.

Destan tanımlarında en çok dikkat çeken şey destanın şekil özellikleri ile beraber tür özelliklerinin de verilmesidir. Şekil olarak koşma ile aynı özellikleri taşımasının yanında hacim olarak diğer şiir şekillerinden ayrılır. Ezgisinin ayırıcı olduğu tanımlarda dile getirilmiştir. Hacim olarak destan diğer nazım şekillerinden farklılık gösterdiği için şekil olarak ele alınmalıdır.

Semai ve varsağı tartışmalı diğer iki kavramdır. Semainin aruz ölçüsü ile söylenenleri bu tartışmanın dışındadır. Fakat hece ile söylenenlerinin tür veya şekil olarak adlandırılması tartışmacıların üzerinde durduğu bir konudur.

Dizdaroğlu(1969), hece ile söylenen semailerin koşma tipinde olduğunu ifade eder. Hecenin 4+4 kalıbıyla söylendiğini, dörtlük sayısının 3-5 arasında olduğunu, sevgi, doğa, ayrılık temalarının işlendiğini koşmaya göre daha hafif ve uçarı bir havası olduğunu söyler.

Yardımcı(1998), semainin sekizli hece ile söylendiğini koşma şeklinde düzenlendiğini söyler. Ayrıca konuları bakımından koçaklama ve taşlama türünde de olabileceğini belirtir. Ezgi ve makam olarak varsağıdan ayrıldığını ifade eder. Güzel ve Torun(2003)da semainin özelliklerini belirtirlerken aynı ifadeleri kullanır. Boyraz(1996) da semainin sekizli hece ölçüsüyle yazıldığını, hacmi ve kafiye düzeni olarak da koşmaya benzeyen bir nazım şekli olduğunu söyler.

Sever(2013) tasnifinde semaiyi nazım türleri içerisine almıştır. Fakat semaiyi tanımlarken “Koşmadan farklılığı dizelerdeki hece sayısındadır.” diyerek semainin şekil özelliğini de ele almıştır. Kaya(t.y.) da semainin koşma tipinde olduğunu ve sekizli hece ile söylendiğini ifade eder.

Macit ve Soldan (2005), semainin koşmadan tek farkının dizelerdeki hece sayısı olduğunu söyler. Koşma ile dörtlük sayısı, kafiye düzeni ve konu bakımından aynı olduğunu ifade eder; fakat semaiyi şekil olarak ele alır.

Tür kavramı ezgi ve konu ile ilgilidir ifadesine dikkat çeken Oğuz(1993), semainin tür olduğunu belirtir. Albayrak(2009), semainin şekil olduğunu bununda ezgisinin farklı olmasından kaynaklandığını söyler. Koşmanın nazım şekli semainin nazım türü olarak kabul edilmesinin tutarsızlık olacağını ikisinin de tür ya da şekil olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtir. “Saim Sakaoğlu semaiye "sekizli koşma", İhsan Ozanoğlu ise "koşma ayağı" demiştir. O halde koşma bir "nazım biçimi" kabul ediliyorsa, semainin de bir "nazım biçimi" kabul edilmesi ve semainin belirlenmesinde ezgisinin de önemli bir yeri olduğu unutulmamalıdır.” ifadesiyle bu görüşünü açıklar (Albayrak 2009, s.168).

Milli Eğitim Bakanlığı ders kitabında semai şekil olarak ele alınır. Semainin özel bir ezgi ile söylendiği, koşma ile arasındaki tek farkın semainin sekizli koşmanın on birli hece ile yazılması olduğu söylenir. Diğer araştırmacılardan farklı olarak semaide amacın az sözle çok şey anlatmak olduğu belirtilmiştir. Bu diğer araştırmacıların semai ile ilgili koşmadan daha hafif ve uçarı havası olduğu şeklindeki ifadeleriyle çelişmektedir. Semai, kafiye

örgüsü, hacim bakımından koşma ile aynı şekil özelliklerine sahiptir. Semainin koşma ile konu ve ezgi bakımından ayrılması onun şekil özelliği olarak kabul edilemez. Çünkü konu ve ezgi tür ile ilgili bir kıstastır.

Türk Dili ve Edebiyatı 10 ders kitabında şekil olarak kabul edilen varsağı şu ifadelerle açıklanır (MEB 2017,s.62):

“Kafiye düzeni koşmaya benzer. Nazım birimi dörtlük, nazım birimi sayısı 3-5 arasındadır. Genellikle hecenin 8’li kalıbıyla söylenir. Bu yönüyle semaiye benzer, aralarındaki temel fark ezgileridir. Varsağıda yiğitçe bir söyleyiş göze çarpar. Şiire kahramanlık, yiğitlik, mertlik havası vermek için “aman hey, be hey, hey gidi!” gibi ünlemler kullanılır. Varsağı adını Doğu Anadolu’da yaşayan Varsak Türkmenlerinden almıştır.”

Macit ve Soldan (2005) da varsağıda ünlem kullanıldığını belirtir. Sert ve yiğitçe söyleyişin yanında hayattan ve talihten şikâyet gibi konulara yer verildiğini söyler. Sekiz ve on bir heceli, koşmanın özel bir ezgisiyle söylenen nazım şekli olduğunu ifade eder.

Umay Günay’ın (1999) “Âşık Tarzı Şiir Geleneği” adlı eserinde verdiği varsağı örneklerinde de “aman hey, be hey, hey gidi” gibi ünlemlerin kullanılmadığı görülmüştür. Oğuz (1993), bu tanımda varsağının bir özelliği olarak kabul edilen ünlemlerin geçersiz olduğunu ifade etmiştir. Varsağının şekil olarak koşma ile aynı olduğu ayırıcı özelliğinin de ezgisi olduğunu söyler. Ayrıca Türk Dili ve Edebiyatı 10 ders kitabında Varsakların Doğu Anadolu’da yaşadığı ifadesi de Dizdaroğlu’nun(1969) “Varsak ya da Farsaklar, Maraş’tan İçel’e değin uzanan alanlarda yaşayan; yazı Maraş, Elbistan yaylalarında, kış Çukurova’da geçiren bir Türk aşiretidir.” ifadesi ile çelişmektedir. Aynı ifadeyi Köprülü’de kullanmış ve varsağının bu bölgede yaşayan Varsaklara ait halk türküsü olduğunu söylemiştir.

Sever (2013), varsağılara yiğitçe bir söyleyiş katmak için bu nidaların kullanıldığını, ezgisi bilinmeyen şiirlerin sadece nida var diye varsağı olarak isimlendirilmesinin yanlış olacağını belirtir. Sever de varsağının sekizli ve on birli hece ile söylenebileceğini ifade eder.

Boyraz (1996), varsağının ayırıcı özelliğinin ezgisi ve makamı olduğunu ifade eder. Dizdaroğlu (1969), varsağıda sekizli hece ile söylemenin kural olmadığını; varsağının sekizli örnekleri olduğu gibi on birli örneklerine de rastlandığını ifade eder.

Güzel ve Torun (2003), varsağının sekizli ve on birli hece ile söylenebileceğini bu konuda kesin bir kuralın olmadığını söyler. Mertçe hava katmak için "behey, bre, hey gidi" gibi ünlemler kullanıldığını ezgisi bilinmeden bir şiire varsağı diyebilmek için nida kullanılmasının yeterli olmadığını, çünkü varsağılarda her zaman ünlemlere rastlanmadığı

gibi; konularının da zaman zaman bir üzüntüyü, bir acıyı belirtecek yolda olabildiğini belirtir. Ayrıca içinde nida bulunan her şiirinde varsağı olarak kabul edilmesinin yanlış olacağını ifade eder.

Araştırmacıların söyledikleri dikkate alındığında varsağıyı diğer şiir şekillerinden ayıran herhangi bir şekil özelliği olmadığını ayırıcı tek özelliğinin ezgisi olduğunu söyleyebiliriz. Varsağıyı kullanılan ünlemler ile şekil olarak ayırmanın da doğru olmadığı artık araştırmacıların kabul ettiği bir durumdur. Çünkü özellikle kahramanlık şiirlerinde seslenme ünlemleri ile karşılaşılabilir.

Anonim Halk Şiiri içinde yer alan türkü bazı araştırmacılar tarafından şekil bazıları tarafından tür olarak kabul edilir. Sever (2013), türkü ifadesinin Anadolu’da ezgili olarak söylenen şiirlerin geneli için kullanıldığını ifade eder. İnsanı ilgilendiren her şeyin türküyeye konu olabileceğini belirtir. Belirli bir şeklinin olmadığını ve söyleyenin söylendiği andan başlayarak unutulduğunu söyler.

Elçin (2013), türkünün batı Türkleri tarafından kullanıldığını, hece ile söylenmiş örnekleri olduğu gibi aruzlu örneklerinin de olduğunu ifade eder. Aynı zamanda türkülerin konularına göre, şekillerine göre ve ezgilerine göre sınıflandırabileceğini belirtir.

Dizdaroğlu (1969), halkın bir ezgi ile söylenen her türlü şiiri türkü olarak ifade ettiğini söyler. Türküyü diğer şiirlerden ayıran farkın ezgisi olduğunu belirtir. Türkünün Türk halk şiirinin en eski türlerinden biri olduğunu; diğer türlerin bireysel, türkünün ise sosyal konulara yöneldiğini ifade eder.

Güzel ve Torun (2003), türkülerin hecenin her kalıbı ile söylenebileceğini ve bunun çeşitli örnekleri olduğunu ifade ederler. Bu durumu da türkünün bağımsız bir yapı ya da tür olmamasından, türkünün sözden çok ezgi ile bağlantılı olmasından kaynaklandığını belirtirler. Türkülerin genel olarak anonim olduğunu ve farklı yapılarla karşılaşılabilceğini ifade ederler.

Albayrak (2009), türkünün anonim Türk halk edebiyatının maniden sonra en yaygın, en çok ilgi gören ve en etkili ürünü olduğunu belirtir. Türküyü “haneleri bent ve kavuştak adı verilen bölümlerden oluşan manzumelerin bir ezgi eşliğinde söylendiği nazım biçimidir” şeklinde tanımlar (Albayrak 2009,s.153). Albayrak şekil olarak kabul ettiği türkünün kafiye düzenini ve hacmini herhangi bir kıstasla belirtmez. Türküyü şekil olarak kabul etmesinde ezgi belirleyici unsur olarak gösterir.

Türk Dili ve Edebiyatı 10 (2017) ders kitabında türkünün ezgiyle (müzikle) söylenen anonim halk edebiyatı nazım şekli olduğu genellikle düzenleyicisinin belli olmadığı ifade edilir. Türkülerde genellikle aşk, ayrılık, özlem, gurbet, ölüm gibi lirik konuların ele alındığı belirtilir.

Türkü ile yapılan tanımlarda şekil özelliklerine değinilmemiştir. En önemli özelliği olarak anonim ve kendine ait bir ezgisi olması ifade edilmiştir. Türküyü şekil kabul edenler için belirleyici özellik ezgidir. Diğer şiir yapılarından onu net ve kesin özellikleri ile ayırmak mümkün değildir. Çünkü araştırmacıların ortak ifadesine göre şekli belli değildir ve farklı şekillerde türküler vardır. Bunu yanında “Türke ait, Türklüğe ait” anlamındaki “Türki’nin uyuma girmiş hali olan türkü ismi ile ilgili kavramın yanlış kullanımından kaynaklanan bir karmaşa da söz konusudur. Anadolu coğrafyasında insanların duydukları her ezgili şiiri türkü olarak isimlendirdiği de unutulmamalıdır. Belirgin şekil özelliklerinin olmaması yapılan tasniflerde türkünün şekil olarak ele alınmamasını gerekli kılmaktadır.

Türkü gibi diğer bir kavramda ninnidir. Genel olarak ninni denildiğinde akla bebekleri veya çocukları, uyutmak ya da avutmak için söylenen ezgili sözler akla gelmektedir.

Sever (2013), ninniyi tanımlarken türkü ifadesini kullanmıştır. Annelerin veya çocuk yakınlarının çocuğu uyuturken veya severken kendilerine özgü bir ezgiyle söylediği türkü olarak tanımlamıştır. Şekil olarak net bir tarif yapmamış fakat çoklukla dört dizeli olduklarını, kalıp ifadelerin kullanıldığını ve söyleyicinin bu ifadelerle birlikte kendine ait söz ve ezgiyi ninniye katabileceğini ifade etmiştir. Bu yönüyle ninni diğer tür ve şekillerden daha fazla değişken bir yapıya sahiptir.

Dilçin (1995), türküyü ele alırken ninniyi konularına göre türküler içinde değerlendirmiştir. Şekil olarak ele alınması gereken herhangi bir şekil özelliği belirtmemiştir. Dizdaroğlu (1969) da ninniyi türkü başlığı içinde ele almıştır.

Elçin (2013), ninniyi tanımlarken annelerin süt emen çocuklarını uyutmak için ezgi ile söyledikleri manzum veya mensur sözler olarak tanımlar. Ezgisinin tizden pese doğru söylendiğini ve kalıplaşmış ifadelerin kullanıldığını belirtir. Ninniyi üçlük, dörtlük, beşlik gibi farklı nazım birimleri kullanılmış şekillerle örneklendirilmiştir.

Onay (2012), ninnilerin sabit bir şekli ve edebî bir kıymeti olmadığını ifade eder. Konu olarak tanımlar ve ezgisinin önemine dikkat çeker. Yaptığı tasnifte ise ninninin bir şekil olduğunu söyler.

Güzel ve Torun (2003), çocuğun uyuması veya ağlamaması için sade bir dille ve hece ölçüsü ile söylenen kendine has bir ezgisi olan ürünler olarak tanımlar. Nakarat bölümlerinin olduğuna dikkat çeker. Şu ifadeleri de aktarırlar:

"En az iki- üç aylıktan üç-dört yaşına kadar annenin çocuğuna, onu kucağında, ayağında veya beşikte sallayarak daha çabuk ve daha kolay uyutmak yahut ağlamasını susturmak için hususi bir beste ile söylediği ve o andaki halet-i ruhiyesini yansıtır mahiyette, umumiyetle mani türünde bir dörtlükten meydana gelen türkülerdir" (Çelebioğlu'dan aktaran Güzel ve Torun,2003,s.149)

Oğuz (1993), Boyraz (1996), Albayrak(2009) ninninin şekil özelliği göstermediğini ifade ederler. Konu olarak diğer şiir türlerinden ayrı bir özellik göstermesi bakımından tür olarak ele alınması gerektiğini belirtirler.

Türk Dili ve Edebiyatı 10 (2017) ders kitabında ninni tanımlarken ürün olarak ifade edilmekte tür veya şekil özelliği olarak herhangi bir ifade kullanılmamaktadır. Anonim olduğu ve kendine has ezgisinin olduğu belirtilir.

Tasavvuf edebiyatı ile ilgili çalışma yapan araştırmacılar tasavvuf edebiyatının halk edebiyatı içinde incelenmemesi gerektiğini ifade etseler de tasavvuf edebiyatına ait şiirler halk şiiri tasnifi yapılırken genellikle tür içerisinde yer almıştır. Türk Dili ve Edebiyatı 10 (2017) ders kitabında ilahi, şathiye, nutuk, nefes, devriye dinî-tasavvufi Türk halk edebiyatı nazım şekilleri başlığı altında ele alınmıştır. İlahi ve nefesin tanımlarında şekil özelliklerine yer verilmiş; şathiye, nutuk, devriye tanımlanırken içeriklerinden bahsedilmiştir.

Tasavvuf edebiyatı ürünlerini Onay (2012), Kaya (t.y.), Macit ve Soldan (2005) tür içerisinde, Sever (2013), Oğuz (1993), Boyraz (1996) konu ağırlıklı türler içerisinde ele almıştır.

Hece ile söylenen şekil ve türlerde yaşanan bu kargaşa divan edebiyatı etkisiyle oluşturulan aruzlu şekillerde yoktur. Âşıklar divan şiirinin etkisiyle aruz ölçüsünün belli kalıplarını kullanarak gazel, murabba, muhammes, müseddes veya müstezat şeklinde şiirler yazmışlardır (Kurnaz,2011). Bu şiirler divan şiiri gibi belli kurallara sahip olduğundan herkes tarafından kabul edilir. Bu şekiller şunlardır:

1. *Divan*: Âşıkların aruzun *fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün* kalıbıyla yazdıkları şiirlere verilen isimdir. Bu şiirler içinde gazel, murabba, muhammes, müseddes veya müstezat şeklinde olanları vardır (Kurnaz, 2011; Dizdaroğlu,1969; Sever 2013; Onay, 2012; Dilçin, 1995; Yardımcı,1998; Güzel ve Torun, 2003; Kaya, t.y; Saka, t.y).

2. *Semai*: Aruzun *mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün* kalıbıyla yazılan şiirlerdir. Gazel, musammat gazel, murabba, muhammes, müseddes, ayaklı/ yedekli semai gibi çeşitleri vardır. (Kurnaz, 2011; Dizdaroğlu,1969; Sever 2013; Onay, 2012; Dilçin, 1995; Yardımcı,1998; Güzel ve Torun, 2003; Kaya, t.y; Saka, t.y).
3. *Selis*: Aruzun *feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilün* kalıbıyla yazılır. Genellikle gazel nazım şeklinde olmakla birlikte, murabba, muhammes ve müseddes şeklinde olanları da vardır. (Kurnaz, 2011; Dizdaroğlu,1969; Sever 2013; Onay, 2012; Dilçin, 1995; Yardımcı,1998; Güzel ve Torun, 2003; Kaya, t.y; Saka, t.y).
4. *Kalenderî*: Aruzun *mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün* kalıbıyla yazılan şiirlerdir (Kurnaz, 2011; Dizdaroğlu,1969; Sever 2013; Onay, 2012; Dilçin, 1995; Yardımcı,1998; Güzel ve Torun, 2003; Kaya, t.y; Saka, t.y).
5. *Satranç*: Aruzun *müfteilün müfteilün müfteilün müfteilün* kalıbıyla yazılan şiirleridir. Genellikle musammat gazel şeklinde yazılırlar (Kurnaz, 2011; Dizdaroğlu,1969; Sever 2013; Onay, 2012; Dilçin, 1995; Yardımcı,1998; Güzel ve Torun, 2003; Kaya, t.y; Saka, t.y).
6. *Vezn-i Âher*: Aruzun *müstef'ilâtün müstef'ilâtün müstef'ilâtün müstef'ilâtün* kalıbıyla yazılan şiirlerdir. Vezn-i âher her dizesi birbiriyle kafiyeli dört eşit parçadan oluşur. Her parça düzenli olarak takip eden dizinin başından itibaren art arda sıralanarak tekrarlanır. Gazel, müselles ve murabba şekilleri vardır (Kurnaz, 2011; Dizdaroğlu,1969; Sever 2013; Onay, 2012; Dilçin, 1995; Yardımcı,1998; Güzel ve Torun, 2003; Kaya, t.y; Saka, t.y).

2.3. Öğretmen Yeterliği ve Eğitim, Öğretim

Tarihin en eski mesleklerinden biri olarak kabul edilen öğretmenlik aynı zamanda toplumlarda en çok saygı duyulan meslekler arasında yer alır. Hem dinî hem kültürel olarak toplumumuzda da en çok değer verilen mesleklerden biridir.

Öğretmen, mesleği bilgi öğretmek olan kimse, hoca, muallim, muallime olarak tanımlanmaktadır (TDK Türkçe Sözlük,2011). Herkesçe kabul edilen bir gerçek vardır ki bilgi bir insanı değiştiren, değerli kılan bir kavramdır. Bilenlerle bilmeyenlerin aynı olmadıklarının vurgulandığı kültürümüzde, ilim sahipleri her zaman çok önemsenmiş ve ilim öğreten kimselere her zaman büyük değer verilmiştir (MEB,2017).

Öğretmen yeterlikleri, öğretmenlerin öğretmenlik mesleğini etkili ve verimli bir biçimde yerine getirebilmeleri için sahip olmaları gereken bilgi, beceri ve tutumları içine alan bir

kavramdır (MEB,2017). Öğretmenlerde aranan yeterlik ve niteliklerin belirlenmesi Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Okullarda görev yapan öğretmenlerin bu yeterliklere sahip olduğu kabul edilmektedir.

Milli eğitim bakanlığı belirlediği kıstaslara göre öğretmen ataması yapmaktadır. Görev alan bu öğretmenler üniversitelerin eğitim fakültesinden veya (gerekli formasyon eğitimi almak şartıyla) fen edebiyat fakültesinden mezun olmaktadır. Fakat Türk eğitim sisteminde öğretmen yetiştirmede yapılan farklı uygulamalar bu alanda standartlaşma konusundaki zorlukları da beraberinde getirmiştir (Akyüz, 2003). Özellikle 1980’lerde yapılan uygulamalar sisteme katılan öğretmenlerin yeterlilikleri konusunda da Milli Eğitim Bakanlığını uzun yıllar süren hizmet-içi çalışmalarıyla meşgul etmiştir (Seferoğlu,2004).

Öğretmen yetiştiren kurumların öğretmen adaylarını sürekli değişen öğretim programlarına uygun bir şekilde yetiştirememeleri mesleki gelişimi zorunlu kılan durumlardan biridir. Öğretmen adayları ihtiyaçları olan mesleki eğitimi tam olarak alamadan mezun olmaktadır. Türkiye’deki öğretmen profili incelendiğinde halen görevde bulunan birçok öğretmenin bırakın öğretmen adayı olarak iyi bir eğitim almayı, öğretmen yetiştiren bir kurumdan bile mezun olmadıkları görülecektir (Seferoğlu,2004). Bu durum öğretmenlerin yeterliğini etkilemekte ve hizmet içinde mesleki gelişim konusunda bir destek sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Fakat bu mesleki gelişim çalışmalarında gönüllülük esası, tüm öğretmenlere aynı bilginin aynı uzmanlar tarafından verilememesi, çalışmaların hedeflenen amaçlara ulaşmasında engel teşkil etmektedir.

Öğretmenlik mesleğinin ülke kalkınmasındaki rolü günümüzde bütün toplumlar tarafından bilinmekte ve bununla ilgili olarak çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır. Öğretmenlik mesleğinin geliştirilmesi alanında yapılan araştırmalar, bu mesleğin gereğince yürütülmesi ve okullardaki eğitimin kalitesinin yükseltilmesi için mesleki gelişimin bir zorunluluk olduğunu göstermektedir (The Holmes Group,’tan aktaran Seferoğlu,2004). Toplumun ihtiyaçlarına göre düzenlenen öğretim programlarına ilişkin çalışmalar bu sebeple belirli ve düzenli aralıklarla yapılmalıdır. Yapılan çalışmaların öğretim üzerindeki etkisi de incelenmeli ve bu bir döngü halinde süreklilik arz etmelidir.

Değişen zamanla birlikte insanların sahip olması gereken özellikler de farklılaşmış, gelişmiş, değişmiştir. Eğitim ve öğretimin amaçlarından biride bu şartlara uygun bireyler yetiştirmektir. Yaşadığı dönemin şartlarına hazır olarak yetiştirilen bireyler topluma daha kolay uyum sağlayabilecekler ve daha mutlu olacaklardır. Böylelikle toplum daha güçlü ve daha huzurlu olacaktır ki bu da gelişmeyi, değişmeyi, büyümeyi beraberinde getirecektir.

İşte tüm bu sebeplerden dolayı eğitim öğretim dolaylı olarak öğretmenler toplumun temel taşlarından biri olarak kabul edilmiştir.

Eğitimin geliştirilmesinde öğretmenin rolü günümüzde herkes tarafından kabul edilmektedir. Toplumların kalkınması için öncelikli ihtiyaç yetişmiş insan gücüdür. Bu ihtiyacı sağlayacak kurumlar okullar, bu okulların kalitesini belirleyecek olanlarda öğretmenlerdir. Mesleki açıdan iyi yetişmiş bir öğretmen eğitimin kalitesini belirleyen önemli bir unsurdur. Bunun için öğretmenin mesleğe başlamadan önce aldığı eğitim kadar meslek süresince kendisini geliştirmesi de önemli olmaktadır.

Eğitim öğretim faaliyetlerinin en önemli odak noktasını, eğitim bilimcilerinin çabalarının büyük bir çoğunluğunu, öğrenci başarısının/öğrenmesinin artırılması oluşturmaktadır. Öğrenci başarısında kalıtsal faktörlerden sonra en önemli unsur öğretmen faktörüdür (İlğan'dan aktaran Külünkoğlu, 2017). Çünkü öğretmen, sınıfta eğitimi sürecini yöneten, yürüten kimsedir. Bu süreçte hem sınıf yönetimini sağlamalı hem de öğrencilerin bilgiyi edinmelerine öncülük etmelidir. Bilginin hızla yayılıp dağıldığı dünyada öğretmen doğru bilgiye öğrencinin dikkatini çekmek, ona değer vermesini sağlamak, doğru bilgiye ulaşmada öğrenciye rehber olmak gibi yeni görevler üstlenmelidir.

Türkiye’de devlet okullarında görev yapacak öğretmenleri devlet kendi belirlediği kıstaslara ve uyguladığı sınavlara göre seçmektedir. Bu kıstaslarda öğretmenin mesleki bilgisi yanında alan bilgisi de yer almaktadır. Öğretmenleri belirledikleri genel yeterliklere göre atayan bakanlık, alan bilgisine ait göstergeleri şu şekilde sıralamıştır (MEB,2017):

2.3.1. Alan Bilgisi

Alanında sorgulayıcı bakış açısını kapsayacak şekilde ileri düzeyde kuramsal, metodolojik ve olgusal bilgiye sahiptir.

A1.1. Alanı ile ilgili konu ve kavramları analiz eder.

A1.2. Alanındaki temel kuram ve yaklaşımların alanına yansımalarını yorumlar.

A1.3. Alanı ile ilgili temel bilgi ve veri kaynaklarını sınıflandırır.

A1.4. Alanına ilişkin temel araştırma yöntem ve tekniklerini sınıflandırır.

A1.5. Millî ve manevi değerlerin alanına yansımalarını yorumlar.

Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı bütün devlet liselerinde görev yapan Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin bu yeterliklere sahip olduğu kabul edilmektedir. Ders kitapları, öğretim

programları, derslere ait kazanımlar öğretmenin bu yeterliği göz önünde bulundurularak hazırlanmaktadır. 2013 yılından beri ÖSYM öğretmen adaylarına yönelik alan bilgisi sınavı yapmaktadır. Bu sınav ile okullarda görev yapacak öğretmen adaylarının alan bilgisi yeterliği ölçülmektedir.

Tablo 2

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerine Yönelik Alan Bilgisi Sınavında Konu Dağılımı Şu Şekildedir

	Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	Genel Yüzde	Yaklaşık Aralığı	Soru sayısı
1	Alan Bilgisi Testi	%80		60
	Eski Türk Dili ve Yeni Türk Dili		%24	
	Türk Halk Edebiyatı		%16	
	Eski Türk Edebiyatı		%16	
	Yeni Türk Edebiyatı		%24	
2	Alan Eğitimi Testi	%20		15
	Toplam	%100		75

Bilgi günümüz dünyasında hızla ulaşılabilen hızla tüketilebilen bir kavramdır. Özellikle günümüz gençliği teknolojiyle iç içe olmaları sebebiyle bilgiye daha çabuk ulaşmaktadırlar. Öğretmenin kendi alanı ile ilgili karşısına çıkan bir soruda tereddüt etmesi veya yanlış bilgi vermesi onun öğrenci ile arasında kurulacak bağı olumsuz etkileyecektir. Bu aynı zamanda onun sınıf yönetimini de aynı şekilde etkileyecektir. Öğretmen sınıf içinde disiplini; bilgisiyle, öğrenciye sevgi göstermesiyle ve ona saygı duymasıyla kurmalıdır (Demirel, 2000, s.203). Artık “z nesli” ifadesi ile anılan gençliğin bilgiye ulaşma hızı öğretmenleri belirli noktalarda sıkıntıya sokmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin alan bilgisi yeterliği daha da önem kazanmaktadır.

Öğretmenin meslek alan bilgisinin yeterli olmaması öncelikle öğretmenin öğrenci ile arasında kurulacak bağı, doğru bilgi kaynağı- alıcı ilişkisini, olumsuz etkileyecektir. Bu durum öğretmene duyulacak saygının sarsılmasıyla beraber öğretimin başarılı bir şekilde gerçekleşmemesine, eğitim ortamının olumsuz etkilenmesine kadar birçok sorunu beraberinde getirecektir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, ölçme araçlarına, ölçüm güvenirliğine, ölçüm yorumlarının ve kullanımlarının geçerliğine, verilerin toplanmasına, verilerin çözümlenmesine ve yorumlanmasına yönelik bilgiler ve açıklamalar yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada betimsel çalışma yöntemi amaçlanarak bir alan araştırması yapılacaktır. Betimsel araştırmalar, temelde “nedir” ve “ne idi” yi bulma amacındadır (Balcı,2007).

Tarama, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle tespit etmeyi amaçlayan araştırma modelidir. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilemez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır (Karasar, 2016,s.109). Bu araştırmada tarama modeli kullanılacaktır.

Bu araştırmayla Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin halk şiirinde tür ve şekil konusu ile ilgili tutumları, halk şiiri tür ve şekil konusundaki yeterlikleri, halk şiirinde tür ve şekil konusunda yapılan bilimsel çalışmaları takip durumları ve bunun yeterliklerine etkisinin olup olmadığı değerlendirilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

“Evren, araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünüdür” (Karasar, 2016,s.147). Bu araştırmanın evrenini Ankara ili Keçiören ilçesi sınırları içinde devlet okullarında aktif görev yapan Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri oluşturmuştur.

Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan bilgiler doğrultusunda Keçiören ilçesinde 302 Türk dili ve edebiyatı öğretmenin olduğu belirlenmiştir. Araştırmada evrendeki bütün öğretmenlere ulaşılmıştır. Ancak tutum ölçeği ve bilgi testi, 177 öğretmene uygulanabilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 119'u kadın 56'sı erkektir. Öğretmenlerin 43'nün mesleki deneyimi 1-10 yıl arasında, 84'nün 11-20 yıl arasında, 44'nün 21-30 yıl arasında ve 6 tanesinin de 30 yıl ve daha fazladır. Öğretmenlerin 44'ü eğitim fakültelerinin Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği, 116'sı fen-edebiyat fakültelerinin Türk dili ve edebiyatı bölümü, 4'ü eğitim fakültelerinin Türkçe öğretmenliği, 14 tanesi de fen edebiyat fakültelerinin diğer bölümlerinden mezun olmuşlardır. Öğretmenlerin 80'i Anadolu lisesinde, 75'i mesleki/teknik Anadolu lisesinde, 22'si imam hatip lisesinde görev yapmaktadır.

Araştırmanın yapıldığı 2017-2018 eğitim öğretim yılında Keçiören İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı sosyal bilimler lisesi, fen lisesi, spor lisesi ve güzel sanata lisesi bulunmamaktadır. Bu nedenle bu gruplarla ilgili veri yoktur.

3.3. Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi

Araştırmada Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin halk şiiri özelinde tür ve şekil konusu ile ilgili bilgi düzeylerini, halk şiirinde tür ve şekil konusu ile ilgili tutumlarını belirlemek amacıyla 2 farklı ölçme aracı kullanılmıştır. Bunlar:

3.3.1. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Halk Şiiri Özelinde Tür ve Şekil Konusuna İlişkin Öğretmen Bilgi Testi

Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin konu ile ilgili bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla ders öğretmenleri ve uzman kişilerin görüşlerine başvurularak hazırlanan “halk şiiri özelinde tür ve şekil konulu öğretmen bilgi testi” hazırlanmıştır.

Türk edebiyatı öğretmenlerinin halk şiiri özelinde tür ve şekil konusuyla ilgili 1 tane beş maddelik doğru yanlış, 3 tane boşluk doldurma, 11 tane çoktan seçmeli ve iki tane açık uçlu sorudan oluşan bilgi testi hazırlanmıştır. Bu bilgi testi öğretmenlerin;

- Halk şiiri ile ilgili kavramlar,
- Halk şiiri özelinde şekil ve tür özelliklerini belirlemede kullanılan ölçütler,

- Halk şiiri özelinde şekil ve tür ile ilgili bildiklerini uygulama ile ilgili bilgi düzeylerini ölçmeye yöneliktir.

Bilgi testinin taslak halini oluşturmak üzere ilk olarak Türk dili ve edebiyatı öğretim programı, ders kitabı, kamu personeli seçme sınavı öğretmenlik alan bilgisi Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği test soruları incelenmiştir. Bu kaynaklardan yararlanılarak 20 soru oluşturulmuştur. 1 halk edebiyatı uzmanı, 3 edebiyat öğretmeni ve 1 ölçme değerlendirme uzmanının görüşleri alınarak soru sayısı 17'ye düşürülmüştür.

Halk şiirinde tür ve şekil konusuna ilişkin öğretmen bilgi testinin uygulanmasında öğretmenlerin gönüllü olması dikkate alınmış ve 34 devlet okulundan 177 öğretmenle gerçekleştirilen uygulama 38 günde tamamlanmıştır.

3.3.2. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Halk Edebiyatı ve Halk Şiiri Tür ve Şekil Konusuna İlişkin Öğretmen Tutum Ölçeği

Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin konu ile ilgili tutumlarını belirlemek amacıyla “beşli likert tutum ölçeği” kullanılmıştır.

Bu anketin amacı, öğretmenlerin halk edebiyatı ve halk şiiri özelinde tür ve şekil konusuna ilişkin tutumlarını belirlemektir. Beşli likert tipinde (hiç katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum, tamamen katılıyorum) hazırlanmış bu anketle beraber öğretmenlere ilişkin kişisel bilgilerin (cinsiyet, görev süresi, mezun olunan okul vb.) yer aldığı sorulara da yer verilmiştir.

Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin halk edebiyatı ve halk şiiri özelinde tür ve şekil konusuna ilişkin öğretmen tutum ölçeği, Ankara ili Keçiören ilçesindeki toplam 34 devlet okulunda görev yapan 177 Türk edebiyatı öğretmenine uygulanmıştır. Bu uygulama 38 günde tamamlanmıştır. Ölçme aracının uygulanmasında öğretmenlerin gönüllü olması dikkate alınmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması ve analizi

Bu araştırmada ilk olarak gerekli alan yazın taraması yapılmıştır. Konuyla ilgili yayımlanan kaynaklardan yararlanılarak, alanlarında uzman kişilerin görüşleri alınarak çalışmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Evrende yer alan Türk dili ve edebiyatı

öğretmenlerinin konu ile ilgili tutumlarını belirlemek amacıyla “beşli likert tutum ölçeği”, bilgi seviyelerini belirlemek amacıyla bilgi testi uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada nicel veri çözümleme teknikleri bir arada kullanılmıştır. Öğretmen bilgi testi ve tutum ölçeklerinden elde edilen nicel veriler betimsel istatistik teknikleri (frekans, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılarak değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin bilgi testi puanları ile tutum puanlarında kişisel faktörlere göre farklılık olup olmadığını belirlemek üzere t testi ve tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Öğretmenlerin bilgi testi puanları ile tutum puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

4.1. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Halk Şiiri Tür ve Şekil Konusunda Öğretmenlerin Bilgi Düzeyleri

Öğretmenlerin halk şiiri özelinde tür ve şekil konusuyla ilgili bilgi düzeylerini değerlendirmek amacıyla bilgi testine ait başarı puanları üç gruba ayrılmıştır. Başarı puanı 1-49 arası olanlar “düşük”, 50-69 arası olanlar “orta”, 70 ve üzeri olanlar yüksek bilgi düzeyine sahip olarak değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin başarı testi puanlarına göre başarı düzeylerine ilişkin sonuçlar tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Öğretmenlerin Bilgi Testine İlişkin Başarı Düzeyleri

Başarı düzeyi	F	%
Düşük	103	58,2
Orta	72	40,7
Yüksek	2	1,1
Toplam	177	100,0

Öğretmenlerin % 58,2’sinin halk şiiri özelinde tür ve şekil konusundaki bilgi düzeyinin düşük , % 40,7 ‘sinin orta, % 1,1’nin ise yüksek olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin bilgi testi sonuçlarına göre başarı yüzdesi ortalaması 47,36 olarak hesaplanmıştır. Başarı testi uygulanan öğretmenlerin halk şiiri özelinde tür ve şekil konusundaki bilgilerinin düşük düzeyde olduğu görülmüştür.

Araştırmada öğretmenlerin cinsiyetleri ile bilgi testindeki başarı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için t testi yapılmıştır. Bu testin sonuçları tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

Bilgi Testi Başarısında Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

Cinsiyetiniz	N	Ort.	Std. Sap.	t	Sig
Kadın	119	47,78	9,875	,749	,282
Bay	56	46,52	11,470		

Tablo 4’te görüldüğü gibi kadın öğretmenlerin bilgi testi başarı ortalamaları 47,78, erkek öğretmenlerin bilgi testi başarı ortalamaları 46,52’dir. Bilgi testi başarısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Araştırmada öğretmenlerin mezun oldukları okul türüne göre bilgi testi başarı düzeyleri tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5

Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Bilgi Testi Başarı Düzeyleri

	N	Ort.	Std. Sap
Türk Dili ve Ed. Öğretmenliği	44	47,60	11,731
Türkçe Öğretmenliği	4	44,25	11,587
Türk Dili ve Ed. Bölümü	116	47,63	10,094
Fen-Ed. Fak. Diğer Bölümlerinden	13	44,69	9,852
Toplam	177	47,33	10,478

Öğretmenlerin mezun oldukları okul türlerine göre başarı puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin mezun oldukları okul türü ile başarı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek üzere varyans analizi yapılmıştır. Bu analizin sonuçları tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6

Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Varyans Analizi Sonuçları

	Karelerin Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	142,318	4	47,439	,428	,733
Grup İçi	18962,459	173	110,892		
Toplam	19104,777	177			

Tablo 6'ya göre bilgi testi başarı düzeyleri ile mezun olunan okul türü arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.[F = .428, p>.05].

Araştırmada öğretmenlerin lisansüstü eğitim durumlarına göre bilgi testindeki başarı düzeylerine ait bulgular tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7

Öğretmenlerin Lisansüstü Eğitim Durumuna Göre Başarı Düzeyleri

		N	Ort.
Tezsiz Yüksek lisans	50	47,28	11,062
Yüksek lisans yapıyorum	2	56,50	3,536
Tezli yüksek lisans yaptım	18	54,78	7,878
Doktora yapıyorum	1	29,00	.
Doktora yaptım	1	36,00	.
Hayır	105	46,23	10,042
Toplam	177	47,36	10,475

Tablo 7'de yer alan verilere göre yüksek lisans yapıyorum diyenlerin ortalaması 56,50, lisansüstü eğitimi olmayanların ortalaması 46,23'tür. Doktora yaptım diyen 1 kişi ve doktora yapıyorum diyen 1 kişidir ve başarı testinde en düşük puanlara sahiptirler.

Öğretmenlerin lisansüstü eğitim durumları ile başarı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek üzere varyans analizi yapılmıştır. Sonuçları tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8

Bilgi Testi Başarısında Lisansüstü Eğitime Göre Varyans Analizi Sonuçları

	Karelerin Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	1758,371	5	351,674	3,426	,006
Gruplar İçi	17552,205	172	102,644		
Toplam	19310,576	177			

Öğretmenlerin puan ortalamalarında görünürde bir farklılık olsa da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur [F=3.426, p>.05].

Öğretmenlerin görev yaptıkları okul türüne göre bilgi testi başarı düzeylerine ait sonuçlar Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9

Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Türüne Göre Bilgi Testindeki Başarı Düzeyleri

	N	Ort.	Std. Sap.
Anadolu Lisesi	80	48,45	10,962
Meslek / Teknik Anadolu Liseleri	75	46,70	9,052
İmam Hatip Lisesi	22	47,18	9,743
Toplam	177	47,56	10,026

Tablo 9'a göre, farklı okul türlerinde görev yapan öğretmenlerin başarı düzeyleri birbirine yakındır. Başarı ortalaması en yüksek grup Anadolu lisesi öğretmenleridir.

Öğretmenlerin görev yaptıkları okul türü ile başarı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için varyans analizi yapılmış sonuçlar tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Türüne Göre Varyans Analizi Sonuçları

	Karelerin Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	120,900	3	60,450	,599	,551
Gruplar İçi	17468,532	174	100,974		
Toplam	17589,432	177			

Tablo 10'a göre öğretmenlerin bilgi testi başarı ortalamaları ile görev yaptıkları okul türü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür [$F = .599$, $p > .05$].

Araştırmada öğretmenlerin meslekteki görev süresine göre bilgi testi başarı düzeyleri de incelenmiştir. Sonuçlar tablo 11'de gösterilmektedir.

Tablo 11

Öğretmenlerin Görev Süresine Göre Bilgi Testindeki Başarı Düzeyleri

	N	Ort.	Std. Sap.
1-10 Yıl	43	49,21	7,851
11-20 Yıl	84	46,58	11,336
21-30 Yıl	44	46,64	11,127
30 Yıl ve Sonrası	6	49,50	7,969
Toplam	177	47,33	10,430

Tablo 11'e göre bilgi testinde 1-10 yıl arasında görev süresine sahip öğretmenlerin ortalaması 49,21; 11-20 yıl arasında görev süresine sahip öğretmenlerin ortalaması 46,58; 21-30 yıl arasında görev süresine sahip öğretmenlerin ortalaması 46,64, 30 yıl ve sonrası arasında görev yapan öğretmenlerin ortalaması 49,50'dir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin görev sürelerine göre oluşturulan grupların ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Bilgi testi puan ortalamaları bakımından gruplar arasında ortaya çıkan bu durumun istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek üzere varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12

Öğretmenlerin Bilgi Testi Başarılarının Görev Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları

	Karelerin Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	248,119	3	82,706	,757	,520
Gruplar İçi	18897,215	174	109,232		
Toplam	19145,333	177			

Tablo 12'de yer alan sonuçlara göre öğretmenlerin bilgi testi başarı ortalamalarında görev süresine göre oluşturulan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür [$F = .757, p > .05$].

Öğretmenlerin haftalık ders saatine göre bilgi testi başarı düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığı da incelenmiştir. Sonuçlar tablo 13'te yer almaktadır.

Tablo 13

Öğretmenlerin Haftalık Ders Saatine Göre Bilgi Testindeki Başarı Düzeyleri

	N	Ort.	Std. Sap.
1-14 Arası	4	38,00	10,801
15-21 Arası	70	46,81	11,052
22-30 Arası	103	48,09	9,954
Total	177	47,36	10,475

Tablo 13'e göre, öğretmenlerin haftalık ders saatine göre oluşturulan grupların bilgi testindeki başarı düzeyleri yer almaktadır. Öğretmenlerin derse girme süresi arttıkça başarı ortalamasının da görünürde arttığı görülmüştür.

Bilgi testi puan ortalamaları ile haftalık ders saati arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek için varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 14

Öğretmenlerin Bilgi Testi Başarılarının Haftalık Ders Saatine Göre Varyans Analizi Sonuçları

	Karelerin Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	425,777	3	212,888	1,962	,144
Gruplar İçi	18884,799	174	108,533		
Toplam	19310,576	176			

Tablo 14’e göre öğretmenlerin bilgi testi başarı ortalamaları ile haftalık ders saatlerine göre oluşturulan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı sonucuna varılmıştır [F= 1,962 p>.05].

Öğretmenlerin uygulanmakta Türk edebiyatı öğretim programı ile ilgili hizmet içi eğitim alma durumlarına göre bilgi testi başarı düzeyleri ile ilgili bulgular tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15

Öğretmenlerin Aldıkları Hizmet İçi Eğitime Göre Bilgi Testindeki Başarı Düzeyleri

	N	Mean	Std. Deviation
Evet	131	47,68	10,542
Hayır	46	46,43	10,338
Toplam	177	47,36	10,475

Tablo 15’te öğretmenlerin uygulanmakta olan yeni öğretim programı ile ilgili hizmet içi eğitim durumlarına göre grupların başarı düzeylerinin birbirine yakın olduğu görülmüştür.

Bilgi testi puan ortalamaları bakımından gruplar arasındaki görülen farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek üzere varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16

Öğretmenlerin Aldıkları Hizmet İçi Eğitim Durumuna Göre Varyans Analizi Sonuçları

	Karelerin Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	52,738	1	52,738	,479	,490

Grup İçi	19257,839	175	110,045
Toplam	19310,576	176	

Tablo 16’da öğretmenlerin bilgi testi başarı ortalamalarında hizmet içi eğitim alma durumlarına göre oluşturulan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür [$F= .479, p>.05$].

4.2. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Halk Edebiyatına ve Halk Şiiri Tür ve Şekil Konusuna Yönelik Tutumları

Araştırmada öğretmenlerin halk edebiyatı ve halk şiiri özelinde tür ve şekil konusuna yönelik tutumları ve tutumlarını etkileyebilecek unsurlar da incelenmiştir. Tutum düzeylerini değerlendirmek amacıyla tutum ortalamaları üç dilime ayrılmıştır. Ortalaması 1,00-2,00 arası olanlar olumsuz, 2,01-3,00 arası olanlar normal, 3,01-5,00 arası olanlar olumlu tutuma sahip olarak değerlendirilmişlerdir. Sonuçlar tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17

Öğretmenlerin Halk Edebiyatına ve Halk Şiiri Tür ve Şekil Konusuna Tutum Düzeyleri

Tutum Düzeyi	f	%
Olumsuz	0	0
Normal	139	78,5
Olumlu	38	21,5
Toplam	177	100,0

Tablo 17’ye göre araştırmaya katılan öğretmenler arasında halk edebiyatına ve halk şiiri özelinde tür ve şekil konusuna yönelik olumsuz tutuma sahip öğretmen yoktur. Tutum ortalaması normal olan öğretmenlerin büyük çoğunluğu oluşturduğu, yüksek tutum ortalamasına sahip öğretmenlerin sayısının daha az olduğu görülmüştür.

Araştırmada, öğretmenlerin cinsiyetlerinin Halk Edebiyatına ve Halk Şiiri tür ve şekil konusuna yönelik tutumları üzerinde anlamlı etkisinin olup olmadığını belirlemek üzere t testi yapılmıştır.

Tablo 18

Öğretmenlerin Tutum Düzeylerinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

Cinsiyetiniz	N	Ort.	Std. Sapma	t	Df	p
Kadın	119	2,8785	,20314	-,918	173	,360
Erkek	56	2,9118	,26285			

Tablo 18'e göre kadın öğretmenlerle erkek öğretmenlerin tutum ortalamaları birbirine çok yakındır. Öğretmenlerin tutum ortalamalarıyla cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($t=-,918$, $p>.05$).

Öğretmenlerin mezun oldukları okul türüne göre tutum puan ortalamaları tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19

Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okullara Göre Tutum Düzeyleri

	N	Ort.	Std. Sap.
Türk Dili ve Ed. Öğretmenliği	44	2,9137	,25413
Türkçe Öğretmenliği	4	2,7955	,21481
Türk Dili ve Ed. Bölümü	116	2,8774	,22077
Fen-Ed. Fak. Diğer Bölümlerinden	13	2,8788	,25407
Total	177	2,8846	,23065

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 116'sının Türk dili ve edebiyatı bölümü, 44'ünün Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği mezunudur. Öğretmenlerin mezun oldukları okullara göre halk edebiyatına ve halk şiiri özelinde tür ve şekil konusuna yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 20

Tutum Düzeylerinin Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Varyans Analizi Sonuçları

	Kareler toplamı	df	Ortalama kare	F	Sig.
Gruplar arası	,075	4	,025	,464	,708
Gruplar içi	9,182	173	,054		
Toplam	9,257	177			

Tablo 20’de öğretmenlerin mezun oldukları okula göre konu ile ilgili tutumlarının birbirine çok yakın olduğu görülmüştür. İki grup arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir [$F= .464$, $p>.05$].

Öğretmenlerin lisansüstü eğitim durumlarına göre tutum puan ortalamaları tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21

Öğretmenlerin Lisansüstü Eğitim Durumlarına Göre Tutum Düzeyleri

	N	Ort.	Std. Sap
Tezsiz Yüksek lisans	50	2,9004	,22362
Yüksek lisans yapıyorum	2	2,6591	,09642
Tezli yüksek lisans yaptım	18	2,8636	,20917
Doktora yapıyorum	1	3,0455	.
Doktora yaptım	1	2,5909	.
Hayır	105	2,8875	,23680
Toplam	177	2,8853	,22950

Tablo 21’e göre tutum puan ortalaması en yüksek grup tezsiz yüksek lisans grubudur. En yüksek tutum puanına ise doktora yapıyorum ifadesini kullanan öğretmen sahiptir.

Araştırmada öğretmenlerin lisansüstü eğitim durumlarına göre konu ile ilgili tutumları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek üzere varyans analizi testi yapılmıştır.

Tablo 22

Öğretmenlerin Tutum Düzeylerinin Lisansüstü Eğitime Göre Varyans Analizi Sonuçları

	Kareler Toplamı	df	Ortalama kare	F	Sig.
Gruplar arası	,235	5	,047	,889	,490
Gruplar İçi	9,035	172	,053		
Toplam	9,270	177			

Öğretmenlerin tutum puanı ortalamalarında lisansüstü eğitim durumları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür [$F= .889$, $p>.05$].

Öğretmenlerin görev yaptıkları okul türüne göre tutum puan ortalamaları tablo 23'te gösterilmektedir.

Tablo 23

Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Türüne Tutum Düzeyleri

	N	Ort.	Std. Sap.
Anadolu Lisesi	80	2,8867	,21096
Meslek / Teknik Anadolu Liseleri	75	2,8734	,20480
İmam Hatip Lisesi	22	2,9051	,34892
Toplam	177	2,8834	,22869

Tablo 23'e göre, farklı okul türlerinde görev yapan öğretmenlerin tutum puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. En yüksek tutum puanına sahip öğretmenlerin imam hatip liselerinde çalıştığı görülmüştür.

Öğretmenlerin görev yaptıkları okul türüne göre konu ile ilgili tutumlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 24

Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Türüne Göre Varyans Analizi Sonuçları

	Karelerin Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	,019	3	,009	,177	,838
Gruplar İçi	9,134	174	,053		
Toplam	9,153	177			

Öğretmenlerin tutum puanı ortalamalarında görev yaptıkları okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür [$F = ,177, p > .05$].

Öğretmenlerin görev süresine göre tutum düzeylerine ait sonuçlar tablo 25'te gösterilmektedir.

Tablo 25

Öğretmenlerin Görev Süresine Göre Tutum Düzeyleri

	N	Mean	Std. Deviation
1-10 Yıl	43	2,8543	,24076
11-20 Yıl	84	2,8952	,21416
21-30 Yıl	44	2,8905	,26173
30 Yıl ve Sonrası	6	2,9318	,06265
Toplam	177	2,8853	,22950

Tablo 25'e göre öğretmenlerin görev sürelerine bağlı olarak tutum puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmüştür. En yüksek tutum ortalaması görev süresi 30 yıl ve sonrası görev süresine sahip olan öğretmen grubuna aittir.

Öğretmenlerin görev sürelerine bağlı olarak oluşturulan grupların konu ile ilgili tutumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 26

Öğretmenlerin Görev Süresine Göre Varyans Analizi Sonuçları

	Karelerin Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	,064	3	,021	,400	,753
Gruplar İçi	9,206	174	,053		
Toplam	9,270	177			

Tablo 26 öğretmenlerin görev sürelerine göre oluşturulan grupların tutum puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir [$F = ,400, p > .05$].

Öğretmenlerin haftalık ders saatine göre tutum düzeyleri tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27

Öğretmenlerin Haftalık Ders Saatine Göre Tutum Düzeyleri

	N	Ort.	Std. Sap
1-14 Arası	4	2,7186	,33368
15-21 Arası	70	2,8990	,23506
22-30 Arası	103	2,8825	,22138
Toplam	177	2,8853	,22950

Öğretmenlerin haftalık ders saatlerine göre tutum puanları birbirine yakındır. En yüksek tutum ortalamasına 15-21 ders saati giren öğretmenler sahiptir.

Öğretmenlerin haftalık ders saatlerine göre oluşturulan gruplarının konu ile ilgili tutumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 28

Öğretmenlerin Haftalık Ders Saatlerine Göre Varyans Analizi Sonuçları

	Karelerin Toplamı	Df	Ortalama kare	F	Sig.
Gruplar Arası	,125	2	,063	1,190	,307
Gruplar İçi	9,145	175	,053		
Toplam	9,270	177			

Tutum puan ortalamaları bakımından gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür [$F = 1,190$, $p > .05$].

Öğretmenlere uygulanan öğretim programına yönelik olarak aldıkları hizmet içi eğitimlere katılım durumları sorulmuştur. Bulgular tablo 29’da gösterilmiştir.

Tablo 29

Öğretmenlerin Aldıkları Hizmet İçi Eğitime Katılma Durumları

Katılım Durumu	F.	%
Evet	131	74,0
Hayır	46	26,0
Toplam	177	100,0

Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun (%74) uygulanmakta olan Türk dili ve edebiyatı programına yönelik hizmet içi eğitimlere katıldığı görülmektedir.

Öğretmenlerin uygulanmakta olan Türk dili ve edebiyatı programına yönelik olarak aldıkları hizmet içi eğitim durumlarının tutum düzeyleri etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Bulgular tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30

Öğretmenlerin Aldıkları Hizmet İçi Eğitim Durumlarına Göre Tutum Düzeyleri

	N	Ort.	Std. Sap.
Evet	131	2,8985	,20379
Hayır	46	2,8478	,28997
Toplam	177	2,8853	,22950

Tablo 30’a bakıldığında uygulanmakta olan Türk dili ve edebiyatı öğretim programı ile ilgili hizmet içi eğitim alan öğretmenlerle almayan öğretmenlerin tutum ortalamalarının hemen hemen aynı olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin hizmet içi eğitim durumlarına göre oluşturulan grupların konu ile ilgili tutumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 31

Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim Durumlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları

	Karelerin Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	,087	1	,087	1,667	,198
Gruplar içi	9,183	176	,052		
Toplam	9,270	177			

Tablo 31’e göre öğretmenlerin hizmet içi eğitim durumları ile tutum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür [$F = 1,667$, $p > .05$].

4.3. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Halk Şiiri Tür ve Şekil Konusunda Öğretmenlerin Bilgi Düzeyleri ile Tutumlarının İlişkisi

Araştırmada öğretmenlerin bilgi testi başarı ortalamalarına tutum düzeylerinin etkisi incelenmiştir. Öğretmenlerin bilgi düzeylerine göre tutum ortalamalarına ait sonuçlar tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32

Öğretmenlerin Bilgi Düzeylerine Göre Tutum Ortalamaları

	N	Mean	Std. Deviation
1-49:Düşük	103	2,8559	,20715
50-69:Orta	72	2,9294	,25560
70 ve Üzeri: Yüksek	2	2,8182	,12856
Toplam	177	2,8853	,22950

Tablo 32’ye göre en yüksek tutum ortalaması bilgi seviyesi orta düzeyde olan öğretmenlere aittir. Bilgi seviyesi yüksek olanlar en düşük tutum ortalamasına sahiptirler.

Başarı düzeylerine göre oluşturulan gruplar arasında görülen tutum düzeyi farkının istatistiksel olarak bir anlamı olup olmadığını belirlemek için varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 33

Öğretmenlerin Bilgi Ortalamalarına Göre Tutum Düzeyi Varyans Analizi Sonuçları

	Karelerin Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	,238	2	,119	2,296	,104
Gruplar İçi	9,032	174	,052		
Toplam	9,270	176			

Tablo 33’te öğretmenlerin bilgi testi başarı ortalamaları ile tutumları arasında görülen farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür [$F= 2,296$, $p>.05$].

Araştırmada öğretmenlerin tutumlarına göre bilgi düzeyi ortalamaları da incelenmiştir. Bulgular tablo 34’te verilmiştir.

Tablo 34

Öğretmenlerin Tutumlarına Göre Bilgi Puan Ortalamaları

	N	Mean	Std. Deviation
2.01-3,00:kararsız	139	47,01	9,706
3,01-5:olumlu	38	48,63	12,977
Toplam	177	47,36	10,475

Tablo 34’e göre halk edebiyatına ve halk şiirine yönelik tutum düzeyi kararsız olanların bilgi puan ortalaması 47,01; olumlu tutuma sahip olanların bilgi puan ortalaması 48,63 tür.

Bilgi testi puan ortalamaları bakımından tutum düzeylerine göre oluşturulan gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek üzere varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar tablo 35’te gösterilmiştir

Tablo 35

Öğretmenlerin Tutum Düzeyi Ortalamalarına Göre Bilgi Puan Ortalamaları Varyans Analizi

	Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	78,741	1	78,741	,717	,398
Gruplar İçi	19231,835	175	109,896		
Total	19310,576	176			

Tablo 35’te öğretmenlerin tutum düzeyi ortalamalarına göre oluşturulan grupların bilgi testi başarı ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür [F= 717, p>.05].

Öğretmenlerin bilgi düzeyleri ile tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları tablo 36’da verilmiştir.

Tablo 36

Bilgi Düzeyi ve Tutum Korelasyon Analiz Sonucu

		Tutum ortalama	bilgi_puani
tutum_ortalama	Pearson Correlation	1	,172*
	Sig. (2-tailed)		,022
	N	177	177
bilgi_puani	Pearson Correlation	,172*	1
	Sig. (2-tailed)	,022	
	N	177	177

Öğretmenlerin bilgi düzeyi ile tutumları arasında ilişki yoktur ($r<0.2$; $p>0.05$).

4.4. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Bilgi Testi ve Tutum Ölçeği ile İlgili Cevap Analizleri

Araştırma sırasında öğretmenlerin bilgi testi sorularına verdikleri cevaplarda beklenmedik istatistiksel veriler elde edilmiştir. Bu nedenle öğretmenlerin bilgi testinde cevap verdikleri bazı sorular da incelenmiştir.

Öğretmen bilgi testi 2. sorusu aşağıdadır:

Şurda bir güzele meyil eyledim

Eğlenip orada kalasım geldi

Başına sokunmuş gülü nergisi

El sunup ucundan alasım geldi

Kız niçin söyledin bana bu sözü

Yüreğime koydun ateşi közü

Başına sokmuşsun gülü nergisi

Yüzümü yüzüne süresim geldi.

- a) Verilen şiir parçasının nazım şeklini yazınız.
- b) Nazım şeklini belirlerken aşağıdakilerden hangilerini dikkate aldınız? İşaretleyiniz.

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- () Nazım birimi
- () Ölçü
- () Ezgi
- () Dizelerdeki hece sayısı
- () Tema
- () Üslup

Bu soruya verilen cevaplarla ilgili bulgular tablo 37’de gösterilmiştir.

Tablo 37

Bilgi Testi 2. Soruya Verilen Cevaplarla İlgili Sonuçlar

	F	%
Nazım birimi	164	92,7
Ölçü	168	94,9
Tema	128	72,3
Dizelerdeki hece sayısı	124	70,1
Ezgi	27	15,3
Üslup	56	31,6
Toplam cevaplama sayısı	177	100

Tablo 33'e göre bu soruyu 177 öğretmen cevap vermiştir. Öğretmenlerin %92,7'si nazım birimini, %94,9'u ölçüyü, %72,3 temayı, %70,1 dizelerdeki hece sayısını, %15,3'ü de ezgiyi nazım şeklini belirlerken ölçüt olarak kullanmıştır.

Öğretmen bilgi testi 3. sorusu aşağıdadır:

Uzundu usuldu dedemin boyu
 Yaz bahar ayında bulanır suyu
 Yıldız'dır yaylası Banaz'dır köyü
 Çaylar da ağlaşır Pir Sultan deyü
 Pir Sultan kızıldım bende Banaz'da
 Babamı astılar kanlı Sivas'ta
 Ağlamam gitmiyor baharda yazda
 Darağacı ağlar Pir Sultan deyu

- Verilen şiir parçasının nazım türünü yazınız.
- Nazım türünü belirlerken aşağıdakilerden hangilerini dikkate aldınız? İşaretleyiniz.
(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- () Nazım birimi
 () Ölçü
 () Ezgi
 () Dizelerdeki hece sayısı
 () Tema
 () Üslup

Bu soruya verilen cevaplarla ilgili bulgular tablo 38'de gösterilmiştir.

Tablo 38

Bilgi Testi 3. Soruya Verilen Cevaplarla İlgili Sonuçlar

	F	%
Nazım birimi	111	62,7
Ölçü	108	61,0
Ezgi	37	20,9
Dizelerdeki hece sayısı	65	36,7
Tema	168	94,9
Üslup	59	33,3
Toplam cevaplama sayısı	177	100

Tablo 38'e göre bu soruyu cevaplayan 177 öğretmenin %62,7'si nazım birimini, %61'i ölçüyü, %94,9'u temayı, %36,7'si dizelerdeki hece sayısını, %20,9'u de ezgiyi nazım türünü belirlerken ölçüt olarak kullanmıştır.

Öğretmen bilgi testi 4. sorusu aşağıdadır:

Akşam oldu yakamadım gazımı

Doya doya sevemedim kuzumu

Kadir Mevlâm böyle yazmış yazımı

Uyu balam sana kurban olayım

Sen uyu da sana nenni diyeyim

- a) Verilen şiir parçasının şeklini ve türünü yazınız.
- b) Nazım şeklini belirlerken aşağıdakilerden hangilerini dikkate aldınız? İşaretleyiniz.
(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- () Nazım birimi
- () Ölçü
- () Ezgi
- () Dizelerdeki hece sayısı
- () Tema
- () Üslup

Bu soruya verilen cevaplarla ilgili bulgular tablo 39'da gösterilmiştir.

Tablo 39

Bilgi Testi 4. Soruya Verilen Cevaplarla İlgili Sonuçlar

	F	%
Nazım birimi	118	66,7
Ölçü	108	61,0
Ezgi	92	52,0
Dizelerdeki hece sayısı	68	38,4
Tema	153	86,4
Üslup	61	34,5
Toplam cevaplama sayısı	177	100

Tablo 39’a göre bu soruyu cevaplayan 177 öğretmenin %66,7’si nazım birimini, %61’i ölçüyü, %86,4’ü temayı, %38,4’ü dizelerdeki hece sayısını, %52’si de ezgiyi nazım şeklini belirlerken ölçüt olarak kullanmıştır.

Öğretmenlerin bilgi testi 15. Sorusu aşağıdadır:

“Elif” Allah’ı bil sen

Güm ol râhı bil sen

Ali kim olduğunu

Tanı ol şâhı bil sen

“Ba” bahtın hemâyandır

Hem günüm hem ayımdır

Rakıb yar çevresinde

Mâh üzre ‘âmâyımdır

Yukarıda verilen şiirin şekli aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Nutuk
- B) Nefes
- C) Mani
- D) Devriye
- E) İlâhi

Bu soruya verilen cevaplarla ilgili bulgular tablo 40’te verilmiştir.

Tablo 40

Bilgi Testi 15. Soruya Verilen Cevaplarla İlgili Sonuçlar

	F	%
A) Nutuk	61	34,5
B) Nefes	97	54,8
C) Mani	0	0
D) Devriye	1	,6
E) İlahi	11	6,2
Total	170	96,0
Cevaplamayanlar	7	4,0
Toplam	177	100,0

Tablo 40'ta bu soruya 170 öğretmen cevap vermiştir. Cevap veren öğretmenlerin %34,5'inin nutuk, %54,8'inin nefes, %0,6'sının devriye, %6,2'sinin ilahi cevabını verdiği görülmüştür. Mani cevabını veren öğretmen yoktur.

Bilgi testi 16. soruda öğretmenlerin düz koşma nazım şeklinde kullanılan kafiye düzenlerini yazmaları istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplarla ilgili bulgular tablo 41'de verilmiştir.

Tablo 41

Bilgi Testi 16. Soruya Verilen Cevaplarla İlgili Sonuçlar

	F	%
Doğru	47	26,6
Yanlış	9	5,1
Kısmen Doğru	103	58,2
Toplam	159	89,8
Cevaplamayanlar	18	10,2
Toplam	177	100,0

Tablo 41'e göre koşma nazım şeklinin kafiye düzenleri ile ilgili soruyu 159 öğretmen cevaplamıştır. Soruyu cevaplayan öğretmenlerin %26,6'sı doğru, %5,1'i yanlış, %58,2'si kısmen doğru cevap vermiştir. Soruya 18 öğretmen cevap vermemiştir.

Öğretmenlerin bilgi testi 17. soruda öğretmenlerin koşma şekillerini yazmaları istenmiştir. Tablo 42'de bu soruya verilen cevaplarla ilgili bulgular gösterilmiştir.

Tablo 42

Koşma Şekilleri ile İlgili Verilen Cevaplarla İlgili Sonuçlar

	F	%
Doğru	56	31,6
Yanlış	26	14,7
Kısmen Doğru	72	40,7
Total	154	87,0
Cevaplamayanlar	23	13,0
Toplam	177	100,0

Tablo 42'ye göre koşma şekilleri ile ilgili soruyu 154 öğretmen cevaplamıştır. Soruyu cevaplayan öğretmenlerin %31,6'sı doğru, %14,7'si yanlış, %40,7'si kısmen doğru cevabını verdiği görülmüştür. Soruya 23 öğretmen cevap vermemiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere hizmet içi eğitim durumları sorulmuş; hizmet içi eğitime katılmayan öğretmenlere uygulanmakta olan Türk dili ve edebiyatı programı ile ilgili bilgilenme ihtiyaçlarını nasıl giderdikleri sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplarla ilgili frekanslar tablo 43'te verilmiştir.

Tablo 43

Hizmet İçi Eğitime Katılmayan Öğretmenlerin Bilgilenme İhtiyacını Giderme Durumları

	N	%
Bilimsel yayınlarla (Kitap, dergi vb.)	34	35,4
Sivil toplum kuruluşları yoluyla	3	3,1
Diğer öğretmenler aracılığıyla	26	27,1
Görsel – işitsel iletişim araçlarıyla (TV. İnternet vb.)	33	34,4
Toplam	96	100,0%

Tablo 43'e göre uygulanmakta olan Türk dili ve edebiyatı öğretim programı ile ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim çalışmasına katılmayan öğretmenlerin bilgilenme ihtiyaçlarını çoğunlukla bilimsel yayınlar ve görsel- işitsel iletişim araçları ile gidermektedirler.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Araştırmamızda Ankara'nın Keçiören ilçesinde devlet okullarında görev yapan Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin halk şiiri tür ve şekil konusundaki yeterlikleri, bu konuya ilişkin tutumları ve tutumları ile başarı düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

5.1.1. Öğretmen Bilgi Testleriyle ilgili Sonuçlar

Bilgi testi 177 öğretmene uygulanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 58,2'sinin (103 öğretmen) halk şiiri tür ve şekil konusundaki bilgileri düşük (1-49 arası) düzeyde; % 40,7'sinin (72 öğretmen) orta (50-69 arası); % 1,1 ise (2 öğretmen) yüksek (70 ve üstü) düzeydedir. Öğretmenlerin %41,8'i halk şiiri tür ve şekil konusunda yeterli bilgi düzeyine; %58,2' si düşük düzeyde bilgiye sahiptir. Öğretmenlerin bilgi puan ortalaması 47,36'dır. Öğretmenlerin konuyla ilgili yeterli bilgiye sahip değillerdir.

Araştırmaya 119 kadın öğretmen, 56 erkek öğretmen katılmıştır. Kadın öğretmenlerin başarı ortalaması 47,7'dir. Erkek öğretmenlerin başarı ortalaması 46,52'dir. Kadın ve erkek öğretmenlerin başarı ortalamalarındaki farkın istatistiksel olarak bir anlamlı değildir. Cinsiyetin bilgi testi üzerinde bir etkisi yoktur.

Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği mezunu öğretmenlerin (44 öğretmen) bilgi testi başarı ortalaması 47,60; Türkçe öğretmenliği mezunu öğretmenlerin (4 öğretmen) bilgi testi başarı ortalaması 44,25; Türk dili ve edebiyatı bölümü mezunu öğretmenlerin (116) bilgi testi başarı ortalaması 47,63; fen edebiyat fakültelerinin diğer bölümlerinden mezun olan öğretmenlerin(13 öğretmen) bilgi testi başarı ortalaması 44,69'dur. Mezun olunan okul türüne göre oluşturulan grupların bilgi düzeyi ortalamaları birbirine yakındır. En yüksek ortalama Türk dili ve edebiyatı bölümü mezunlarına, en düşük ortalama Türkçe öğretmenliği mezunlarına aittir. Yapılan varyans analizine göre gruplar arasındaki farkın

istatistiksel olarak anlamı yoktur. Mezun olunan okul türü bilgi düzeyi üzerinde etkili değildir.

Tezsiz yüksek lisans yapan öğretmenlerin bilgi puan ortalaması 47,28, tezli yüksek lisans yapan öğretmenlerin bilgi puan ortalaması 54,78, yüksek lisans yapmakta olan öğretmenlerin bilgi puan ortalaması 56,50, doktora yapan öğretmenin bilgi puanı 36, doktora yaptım diyen öğretmenin bilgi puanı 29'dur. Lisansüstü eğitimi olmayan öğretmenlerin bilgi puan ortalaması 46,23'tür. En yüksek bilgi puan ortalaması yüksek lisans eğitimine devam eden öğretmenlere aittir. Lisansüstü eğitim durumlarına göre oluşturulan gruplar arasında yapılan varyans analizinde gruplar arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmüştür. Lisansüstü eğitim durumunun bilgi düzeyi üzerinde bir etkisi yoktur.

Araştırmaya katılan 80 öğretmen Anadolu lisesinde, 75 öğretmen mesleki/ teknik Anadolu lisesinde, 22 öğretmen imam hatip lisesinde görev yapmaktadır. Araştırmanın yapıldığı Keçiören bölgesinde araştırmanın yapıldığı tarihte sosyal bilimler lisesi, fen lisesi, spor lisesi ve güzel sanatlar lisesi bulunmamaktadır. Görev yaptıkları okul türüne göre gruplandırılan öğretmenlerin bilgi düzeyleri birbirine yakındır. Başarı ortalaması en yüksek grup Anadolu lisesi öğretmenleridir (48,45). Başarı ortalaması en düşük grup mesleki/teknik Anadolu lisesi öğretmenleridir (46,75). Gruplar arasında yapılan varyans analizine göre gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Görev yapılan okul türünün bilgi düzeyi üzerinde etkisi olmadığı sonucuna varılmıştır.

Öğretmenler görev süresine göre gruplandırılmıştır. Görev süresi 1-10 yıl arasında olan öğretmenlerin bilgi testi ortalaması 49,21; 11-20 yıl arasında olan öğretmenlerin bilgi testi ortalaması 46,58; 21-30 yıl arasında olan öğretmenlerin bilgi testi puan ortalaması 46,64; 30 yıl ve daha olan öğretmenlerin bilgi puan ortalaması 49,50'dir. Oluşturulan gruplar arasında yapılan varyans analizinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Bilgi testi puan ortalamaları üzerinde görev süresinin etkili olmadığı görülmüştür.

Öğretmenlerin haftalık ders saatine göre oluşturulan gruplarında 1-14 arası ders saatine giren 4 öğretmenin bilgi testi puan ortalaması 38; 15-21 arası ders saatine giren 70 öğretmenin bilgi testi puan ortalaması 46,51; 22-30 arası ders saatine giren 103 öğretmenin bilgi testi puan ortalaması 48,07'dir. Öğretmenlerin haftalık ders saati arttıkça bilgi puan ortalaması da artmıştır. İstatistiksel olarak öğretmenlerin görev süresinin bilgi düzeyleri üzerinde bir etkisi olmadığı görülmüştür. Fakat öğretmenlerin aktif ders saati arttıkça sahip

oldukları bilgiyi kullanmaları, eksik bilgilerini tamamlamaları ve bilgilerini yenilemeleri gerekli hale gelmektedir. Bunun sonucunda da öğretmen kendini geliştirmeyi ve yenilikleri takip etmeyi gerekli görecektir.

Araştırmaya katılan 46 öğretmen, uygulanmakta olan Türk dili ve edebiyatı öğretim programı ile ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim almamıştır. Bu öğretmenlerin bilgi testi puan ortalaması 46,43'tür. Uygulanmakta olan Türk dili ve edebiyatı öğretim programı ile ilgili hizmet içi eğitimine katılan öğretmen sayısı 131'dir. Bu öğretmenlerin bilgi testi başarı puan ortalaması 47,68'dir. Hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin başarı puanları daha yüksektir. Fakat gruplar arasındaki bu farkın istatistiksel olarak bir anlamı yoktur.

Araştırmaya katılan 177 öğretmenin 103'ünün başarı düzeyi düşüktür. Başarı düzeyi düşük olan öğretmenlerin tutum puan ortalaması 2,85'tir. Başarı düzeyi orta olan 72 öğretmen vardır. Bu öğretmenlerin tutum puan ortalaması 2,92'dir. Başarı düzeyi yüksek olan öğretmen sayısı 2'dir. Bu öğretmenlerin tutum puan ortalamaları 2,81'dir. Tutum puanı düşük olan öğretmenlerin başarı düzeyi yüksektir. Öğretmenlerin halk edebiyatına ve halk şiiri özelinde tür ve şekil konusuna yönelik olumlu veya normal tutuma sahip olmaları öğretmenlerin yeterlik düzeylerine etki etmemektedir.

5.1.2. Öğretmen Tutum Ölçeğiyle İlgili Sonuçlar

Öğretmenlerin halk edebiyatına ve halk şiiri özelinde tür ve şekil konusuna yönelik tutumları da araştırmada incelenmiştir. Öğretmenler arasında halk edebiyatına ve halk şiiri özelinde tür ve şekil konusuna ilişkin olumlu tutuma sahip olanların oranı %78,5'tir. Bu oran yüksek bir orandır. Olumlu tutuma sahip olanların oranı %21,5'tir. Konu ile ilgili olumsuz tutuma sahip öğretmen bulunmamaktadır.

Tutum ölçeği uygulanan 177 Türk dili ve edebiyatı öğretmenin %67,2'si kadın, %31,6'sı erkektir. Kadın öğretmenlerin sayısı (119) erkek öğretmenlerin sayısının (56) iki katından fazladır. Kadın öğretmenlerle erkek öğretmenlerin halk edebiyatına ve halk şiiri özelinde tür ve şekil konusuna ilişkin tutum puan ortalamaları birbirlerine çok yakındır (Kadınlar:2,87 Erkekler: 2,91). Cinsiyetin konu ile ilgili tutuma herhangi bir etkisi yoktur.

Öğretmenlerin 43'ünün görev süreleri 1-10 yıl arasında, 84'ünün 11-20 yıl, 44'ünün 21-30 yıl, 6'sının ise 30 yıl ve daha fazladır. Öğretmenlerin %75,8'ini 10 yıl ve üzeri mesleki deneyime sahip tecrübeli öğretmenler oluşturmaktadır. Öğretmenlerin tutumları 1-10 yıl arasında görev süresine sahip öğretmenlerin ortalaması 2,85, 11-20 yıl arasında görev

süresine sahip öğretmenlerin ortalaması 2,89, 21-30 yıl arasında görev süresine sahip öğretmenlerin ortalaması 2,89 ve 30 ve üzeri görev süresine sahip öğretmenlerin ortalaması 2,93'tür. Bu sonuçlara göre görev süresi az olan öğretmenlerin tutum ortalamaları düşük, görev süresi fazla olanların tutum puan ortalamaları yüksektir. Görev süresi arttıkça tutum ortalaması yükselmiştir. Fakat bu değişimin istatistiksel olarak bir anlamı yoktur.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %24,3'ü eğitim fakültesi; %65'i Türk dili ve edebiyatı bölümü, %2,3'ü Türkçe öğretmenliği, %7,3'ü fen edebiyat fakültelerinin diğer bölümlerinden veya diğer fakültelerden mezun olmuşlardır. Farklı tür okullardan mezun olan öğretmen gruplarının tutum puan ortalamaları birbirine çok yakındır. En yüksek tutum puan ortalaması Türk dili ve edebiyatı öğretmenliğinden mezun olanlara; en düşük tutum puan ortalaması ise Türkçe öğretmenliğinden mezun olanlara aittir. Fakat bu farklılığın istatistiksel olarak bir anlamı olmadığı görülmüştür.

Öğretmenlerin % 40,7'si lisansüstü eğitime (devam eden ve bitiren) sahiptir. Öğretmenlerin %59,3'ü lisansüstü eğitim yapmamışlardır. Lisansüstü eğitim almış öğretmenlerle lisansüstü eğitim almamış öğretmenlerin tutum puan ortalamaları birbirine çok yakındır. Lisansüstü eğitim almamış öğretmenlerin tutum ortalamaları 2,88'dir. Lisansüstü eğitim alan öğretmenlerde en yüksek tutum puan ortalaması 3,04 ile doktora yaptım diyen öğretmene; en düşük tutum puan ortalaması ise 2,65 ile tezli yüksek lisans yaptım diyen öğretmenlere aittir.

Milli Eğitim Bakanlığının 16.12.2006 tarihli ve 26378 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan yönetmeliğine göre branş öğretmenleri maaş karşılığında 15 saat, zorunlu olarak da 6 saat ek ders toplamda 21 saat derse girmek zorundadırlar. Aynı yönetmeliğe göre bir öğretmen haftada en fazla 30 saat derse girebilir. Öğretmenlerin %39,5'i 15-21 saat arası ; % 58,2'si haftalık 21 saat ve üzeri derse girmektedir. Ders saatine göre oluşturulan grupların tutum ortalamalarını birbirine yakındır. Ders saatinin az veya çok oluşu öğretmenlerin konu ile ilgili tutumlarını etkilememektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin %45,2'si Anadolu liselerinde; %42,4'ü mesleki/ teknik Anadolu liselerinde, %12,4'ü de imam hatip liselerinde görev yapmaktadır. Görev yaptıkları okula göre öğretmenlerin tutum düzeyleri birbirlerine yakındır. Tutum puanı en yüksek grup, imam hatip lisesi öğretmenleridir(2,88). Tutum puanı en düşük grup mesleki/ teknik Anadolu lisesi öğretmenleridir (2,87). Görev yapılan okul türünün tutum üzerinde bir etkisi yoktur.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %26'sı uygulanmakta olan öğretim programıyla ilgili hiçbir hizmet içi eğitime katılmamıştır (46). Öğretmenlerin %74'ü uygulanmakta olan öğretim programıyla ilgili en az bir hizmet içi eğitime katılmışlardır (131). Hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerle katılmayan öğretmenlerin tutum puanları birbirine yakındır. Hizmet içi eğitime katılım durumunun tutum üzerinde herhangi bir etkisi yoktur.

5.1.3. Öğretmenlerin Bilgi Testlerine Verdiği Cevaplarla Sonuçlar

Bilgi testi 2. soruda öğretmenlere bir şiir parçası verilmiş ve bu şiir parçasının nazım şeklini belirlerken hangi ölçütleri dikkate aldıklarını işaretlemeleri istenmiştir. Birden fazla işaretleme yapabilecekleri de belirtilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı bu soruya cevap vermiştir. Nazım şekli belirlerken ölçüt olarak kullanılmayan tema 128, üslup 56 öğretmen tarafından işaretlenmiştir. Bunun yanında öğretmenlere herhangi bir şekilde sesli kayıt dinletilmediği halde 27 öğretmen ezgi ölçütünü de işaretlemiştir.

Bilgi testi 3. soruda öğretmenlere bir şiir parçası verilmiş ve bu şiir parçasının nazım türünü belirlerken hangi ölçütleri dikkate aldıklarını işaretlemeleri istenmiştir. Birden fazla işaretleme yapabilecekleri de belirtilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı bu soruya cevap vermiştir. Nazım türü belirlerken ölçüt olarak kullanılmayan nazım birimi 111, ölçü 108, dizelerdeki hece sayısı 65 öğretmen tarafından işaretlenmiştir. Bunun yanında öğretmenlere herhangi bir şekilde sesli kayıt dinletilmediği halde 37 öğretmen ezgi ölçütünü de işaretlemiştir.

Bilgi testi 4. soruda öğretmenlere bir şiir parçası verilmiş, bu şiir parçasının nazım türünü ve şeklini yazmaları istenmiş, nazım şekli belirlerken hangi ölçütleri dikkate aldıklarını işaretlemeleri istenmiştir. Birden fazla işaretleme yapabilecekleri de belirtilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin hepsi bu soruya cevap vermiştir. Nazım şekli belirlerken ölçüt olarak kullanılmayan tema 153, üslup 61 öğretmen tarafından işaretlenmiştir. Bunun yanında öğretmenlere herhangi bir şekilde sesli kayıt dinletilmediği halde 92 öğretmen ezgi ölçütünü de işaretlemiştir.

Öğretmenlerin bu sorulara verdikleri cevaplara bakarak soru çözerken ezber bilgi ile hareket ettikleri, konu ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları, soru ile sorulmak isteneni anlamadıkları sonucuna varılmıştır. Sesli kayıt dinletilmediği halde ezgi seçeneğinin işaretlenmesi öğretmenlerin soruya yeterince dikkat etmedikleri, öğrenilmiş bilginin soruda istenileni anlamının önüne geçtiğini göstermektedir.

Bilgi testi 15. soru çoktan seçmeli bir sorudur. Bu soruya 170 öğretmen cevap vermiştir. Soruda iki dörtlük verilmiş ve şekli sorulmuştur. 61 kişi nutuk, 97 kişi nefes, 1 kişi devriye, 11 kişi ilahi demiştir. Doğru cevap olan mani şıkkı kimse tarafından işaretlenmemiştir.

Bilgi testi 16. Soru açık uçlu bir sorudur. Öğretmenlerden düz koşma nazım şeklinin kafiye düzenlerini yazmaları istenmiştir. Bu soruya 159 kişi cevap vermiştir. 47 öğretmen doğru, 103 öğretmen kısmen doğru, 9 öğretmen yanlış cevap vermiştir.

Bilgi testi 16. soruya doğru ve kısmen doğru cevap veren öğretmen sayısı 150'dir. Bu soruyu bilen öğretmenlerin 15. Soruyu hiçbir şekilde doğru cevaplamadığı görülmüştür. Şekil ve tür olması tartışmalı olan nutuk, nefes, ilahi ve devriyenin kafiye düzenini koşma şeklindedir. Mani tipi kafiye koşma örneklerinde karşımıza çıkmaz. 15. soruda verilen şiir ise bir katar mani örneğidir. Kafiye düzeni mani tipindedir. Öğretmenlerin hafızalarında yer alan bilginin sadece ezber bilgi olduğu, bu bilgiyi soru çözerken kullanmadıkları veya kullanamadıkları sonucuna varılmıştır. Bunun yanında soru teknikleri bakımından da zayıf olduklarını söyleyebiliriz. Çünkü soruların birbirinin ipucu olduğu fark edilmemiştir.

Bilgi testi 17. soruda öğretmenlerden koşma şekillerini yazmaları istenmiştir. Bu soruya 154 öğretmen cevap vermiştir. Bunlardan 56 öğretmen doğru, 72 öğretmen kısmen doğru, 26 öğretmen yanlış cevap vermiştir.

Bilgi testi 17. soruda sorulan koşma şekillerinin isimlerinin bazıları testin farklı sorularında yer almıştır(13,16). Buna rağmen 23 öğretmen soruya hiç cevap vermemiş, 26 öğretmen ise yanlış cevap vermiştir. Buradan hareketle öğretmenlerin soru çözme tekniklerinin zayıf olduğu, testi çözerken gerekli dikkati vermedikleri sonucuna varılmıştır. Yanlış cevap veren öğretmenler koşmanın konularına göre aldıkları isimleri (ağıt, taşlama, güzelleme, koçaklama) yazmışlardır. Bu da öğretmenlerin şekil konusu ile ilgili soruyu tam olarak anlamadıklarını ve gerekli dikkati vermediklerini göstermiştir.

Hizmet içi eğitime katılmayan öğretmenlere bilgi ihtiyaçlarını hangi yollarla giderdikleri sorulmuştur. Öğretmenler bilgilenme ihtiyaçlarını en çok bilimsel yayınlarla(kitap, dergi vb.), görsel ve işitsel araçlarla (TV, İnternet vb.) gidermektedir. Öğretmenler bilimsel yayınlarla görsel ve işitsel araçları bilgilenme ihtiyacını gidermekte aynı oranda tercih etmektedirler.

5.2. Öneriler

- Halk şiiri özelinde tür ve şekil konusunda alanında uzman kişilerle beraber kesinlik kazanan konulara göre ders kitapları revize edilmelidir. Farklı kaynaklardan yer alan farklı bilgiler öğretmeni bilgi karmaşasının içinde bırakmaktadır.
- Öğretmen yetiştiren kurumlarda üretilen bilgi bakanlık tarafından takip edilmeli, okutulacak ders kitapları oluşturulacak ortak komisyonlarca hazırlanmalıdır.
- Öğretmen yetiştirme, gerekli paydaşların önerileri dikkate alınarak belirli kıstaslara uygun hale getirilmeli ve öğretmen yetiştirme belli standartlara bağlanmalıdır.
- Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü meslek hayatındaki öğretmenlerin yetersiz kaldığı konuları tespit etmeli ve giderilmesi için gerekli çalışmaları belirli aralıklarla yapmalıdır.
- Ders kitaplarında konunun anlatımında kullanılan ilgili metinler zenginleştirilmeli ve çeşitlendirilmelidir.
- Eğitim Bilişim Ağı'nda konu ile ilgili video ve sunumlar zenginleştirilmelidir.
- Öğretmenler, öğrencilere doğru bilgiye ulaşma yollarını göstermelidir. Hangi kaynakların güvenilir olduğu konusunda rehber olmalıdır.
- Öğretmenler, sınıfa öğrencilerin ilgi ve seviyelerine uygun, farklı tür ve şekillerde metinler getirmelidir.
- Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü üniversitelerle iş birliği yapmalı üniversitelerde üretilen bilgiler daha hızlı ve daha doğru şekilde öğretmenlere ulaştırılmalıdır.
- Halk şiirinde tüm makamların ve ezgiler öğretmenler tarafından bilinemez. Konu anlatma sırasında elde yazılı materyalden başka bir gereç yoktur. Öğretmen incelediği metnin ezgisini dinleme imkânına sahip değildir. Aynı zamanda Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri öğretim aldıkları süreçte herhangi bir müzik eğitimi almamaktadır. Aynı durum bu konu ile ilgili araştırma yapan araştırmacı ve bilim insanları içinde geçerlidir. Araştırmacılar inceledikleri el yazması ve cönklerde ezgi dinleme şansına sahip değillerdir. Bu nedenle halk şiirinde şekil belirlenirken ezgi kıstas alınmamalıdır.
- Yapılan alan yazın taramasında Halk Şiiri tür ve şekil konusunda çalışmaların olmadığı görülmüştür. Bu sebeple ilgili araştırmacılar bu konuya yönelmelidir.

- Öğretmenlerin ve öğrencilerin halk edebiyatına olan ilgisini arttırmak için öğretmenler ve öğrenciler halk edebiyatının icracıları ile buluşturulmalı, geleneği ve ürünlerini daha yakından tanımaları sağlanmalıdır.
- Öğretmenlere soru çözme teknikleri ve soru hazırlama teknikleri ile ilgili mesleki eğitim verilmelidir.
- Öğretmenler farklı öğretim ortamları ile buluşturulmalı ve aktif hale getirilmelidir.
- Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından hazırlanan üniversite giriş sınavı ve kamu personeli seçme sınavında halk şiiri özelinde tür ve şekil konusu ile ilgili soru çıkmamaktadır. Konuya karşı ilgi ve dikkatin çekilmesi için Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi bu konu ile ilgili sınavlarda soru sormalıdır.
- İlköğretimde hazırlanan öğretmen kılavuz kitabı ortaöğretimde de öğretmenler için hazırlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Aça, M., Gökalp, H. & Kocakaplan, İ. (2009). Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi. İstanbul: Kriter
- Akyüz, Y. (2003). *Eğitim tarihimizde günümüze kadar öğretmen yetiştirilmesi ve sağlanması ilkeleri, uygulamaları*. Eğitimde yansımalar: VII Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu. Ankara: Tekışık
- Albayrak, N. (2009). Türk Halk Şiirinde Biçim ve Tür Sorunu. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 2 (3-4), 133-186. 10 Ekim 2018 tarihinde <http://dergipark.org.tr/mahder/issue/36158/406937> sayfasından erişilmiştir.
- Balcı, A. (2007). Sosyal Bilimlerde Araştırma. Ankara: Pegem A
- Boratav, P.N. (1982). Halk edebiyatında tür ve biçim sorunu üzerine. *Folklor ve Edebiyat*, 1, 157
- Boyras, Ş. (1996). Türkiye ile Azerbaycan sahaları halk şiirinde tür ve şekil. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 177-194.
- Çelik, A. (2005). Manilerimiz ve Trabzon Manileri. Ankara: Akçağ.
- Çetişli, İ. (2006). Edebiyat eğitiminde edebî metnin yeri ve anlamı. *Millî Eğitim*. 169.75-84.
- Çobanoğlu, Ö. (2000) Âşık Tarzı kültür Geleneği ve Destan Türü. Ankara: Akçağ.
- Demir, C. (2006). Türkçe / edebiyat eğitimi ve kişisel kelime serveti. *Edebiyat Eğitimi ve Öğretimi Özel Sayısı* 169, 207-226.
- Dilçin, C. (2000). Örneklerle Türk Şiir Bilgisi. Ankara: Türk Dil Kurumu
- Dizdaroğlu, H. (1969). Halk Şiirinde Türler. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Elçin, Ş. (2013). Halk Edebiyatına Giriş. Ankara: Akçağ.
- Ertürk, S. (1984). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Yelkentepe

- Eskimen, A.D. (2018). Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği programı dersleri ile türk dili ve edebiyatı öğretmeni özel alan yeterliklerinin değerlendirilmesi 6 Nisan 2019 tarihinde <http://www.gefad.gazi.edu.tr/download/article-file/515850> sayfasından erişilmiştir.
- Eyüp, B., Uzuner Yurt, S. & Stebler, M.Z .(2012). Türk dili ve edebiyatı öğretimine yönelik yapılan akademik çalışmalar üzerine bir inceleme. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 18 Nisan 2019 tarihinde <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423933802.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Güleç, İ. (2007). Anonim halk edebiyatının tasnifine dair yeni bir öneri 24 Temmuz 2017 tarihinde http://turkoloji.cu.edu.tr/HALK%20EDEBIYATI/ismail_gulec_anonim_halk_edebiyati_siniflama.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Günay, U. (1999). Âşık Tarzı Şiir Geleneği. Ankara: Akçağ.
- Gürler, Z. (2011). *Dinî-tasavvufî Türk edebiyatı öğretiminin ders kitabı, öğrenci ve öğretmen açısından değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güzel, A. & Torun, A. (2003) Türk Halk Edebiyatı El Kitabı. Ankara: Akçağ.
- Güzel, A. (2006). Edebiyat eğitiminde amaçlar ve bu amaçlara yönelik yöntem, teknik ve örnek uygulamalar. *Milli Eğitim Dergisi*, 169, 85–106.
- İlaydın, H. (1966). Türk Edebiyatında Nazım, İstanbul: İnkılap
- Kaplan, M. (1983). Kültür ve Dil. İstanbul: Dergâh.
- Karasar, N. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel.
- Kavcar, C. (1974), II. Meşrutiyet Devrinde Edebiyat ve Eğitim 1908-1923. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kavcar, C. (1999). Edebiyat ve Eğitim. Ankara: Engin.
- Kaya, D. (t.y). Halk şiirinde biçim ve tür. 17 Mayıs 2018 tarihinde http://dogankaya.com/fotograf/halk_siirinde_bicim_ve_tur.pdf sayfasından erişilmiştir.

- Keklik, S. & Savran, Ö. (2015). Türk dili ve edebiyatı eğitimi üzerine bir bibliyografya denemesi (1923-2014). 25 Aralık 2017 http://turkishstudies.net/files/turkishstudies/2095338087_31KeklikSaadettin-vd-egt_S-599-658.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Köprülü, F. (2003). Türk Edebiyatı Tarihi. Ankara: Akçağ.
- Kurnaz, C. (2011). Halk Şiiri ve Divan Şiirlerinin Müsterekleri. Ankara: Kurgan.
- Külünkoğlu, T. (2017). Ortaokul öğretmenlerinin öğretmene saygı değerine ilişkin görüşleri. 6 Haziran 2018 tarihinde <https://dergipark.org.tr/download/article-file/352557> sayfasından erişilmiştir.
- Macit, M. & Soldan, U. (2005). Edebiyat Bilgi ve Teorileri El Kitabı. Ankara: Grafiker.
- MEB. (2005). Orta Öğretim Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programı. Ankara
- MEB. (2017). Orta Öğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı. Ankara: Biryay
- MEB. (2018). Orta Öğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı. Ankara
- MEB. (2019). Ek ders yönetmeliği. 22 Temmuz 2019 tarihinde <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/469.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. (2017). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri. Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2018). Öğretmenlik Alanları, Atama ve Ders Okutma Esasları. Ankara
- Oğuz, Ö. (1993), Halk şiirinde tür ve şekil meselesi. *Millî Folklor Dergisi*, 19(2),13-18.
- Onay, A.T. (2012). Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i (Haz. Cemal Kurnaz). Ankara: Akçağ.
- ÖSYM. (2019). Öğretmenlik alan bilgisi testi konu dağılımı. 22 Temmuz 2019 tarihinde <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2019/KPSS/OABT/konudagilim0102019.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Saka, Z. (t.y.). Türk halk şiirinde şekil ve tür. 25 Mayıs 2018 tarihinde https://www.academia.edu/25291544/T%C3%9CRK_HALK_%C5%9E%C4%B0_%C4%B0R%C4%B0NDE_%C5%9EEK%C4%B0L_VE_T%C3%9CR sayfasından erişilmiştir.

- Saraç, C. (2002). *Türk dili ve edebiyatı/Türkçe öğretmeni adaylarının yeterlikleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen yeterlikleri ve mesleki gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 58, 40-45.
- Sever, M. (2013). Türk Halk Şiiri. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi
- Taşlıova, M.M. (2008). Sözel bilgi ışığında âşıkların ezgi repertuarı üzerine tespitler. *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi*, 46, 322-355.
- Tekgöz, M. (2005). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde edebiyat temelli öğretim yönteminin öğrencilerin akademik başarısına ve kalıcılığa etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı.
- Türk Dil Kurumu .(2011). Türkçe Sözlük. Ankara: TDK.
- Türk Dil Kurumu. (1974). Eğitim Terimleri Sözlüğü. Ankara: TDK.
- Türk Dil Kurumu. (2018). Yazım Kılavuzu. Ankara: TDK.
- Uğurlu, S. (2013). Tür, şekil ve makam örnekleminde, halk edebiyatının sunumunda yeni bir yöntem önerisi 18 Kasım 2018 tarihinde <https://dergipark.org.tr/download/article-file/143406> sayfasından erişilmiştir.
- Ünalan, Ş. (2004). Dil ve Kültür. Ankara: Nobel.
- Yardımcı, M. (1998). Başlangıçtan Günümüze Halk Şiiri, Âşık Şiiri, Tekke Şiiri. Ankara: Ürün.

EKLER

EK-1. Bilgi Testi ve Tutum Ölçeğinin Uygulandığı Ankara Keçiören İlçesindeki Ortaöğretim Kurumları

1. Abdullah Mürşide Özünenek Anadolu Lisesi
2. Abdurrahim Karakoç Anadolu Lisesi
3. Aktepe Şehit Köksal Kaşaltı Anadolu Lisesi
4. Atatürk Anadolu İmam Hatip Lisesi
5. Aydınlık Evler Anadolu Lisesi
6. Aydınlıkevler Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
7. Bağlum Şehit Yakup Çapat Anadolu İmam Hatip Lisesi
8. Bekir Gökdağ Anadolu Lisesi
9. Esertepe Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
10. Etlik Anadolu Lisesi
11. Etlik Anadolu İmam Hatip Lisesi
12. Etlik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
13. Farabi Anadolu Lisesi
14. Fatih Sultan Mehmet Anadolu İmam Hatip Lisesi
15. Fethiye Kemal Mumcu Anadolu Lisesi
16. Genç Osman Anadolu Lisesi
17. Hatice Hikmet Oğultürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
18. İncirli Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
19. İncirli Şehit Furkan Yayla Anadolu Lisesi
20. Kalaba Anadolu Lisesi
21. Kalaba Lisesi
22. Kanuni Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
23. Keçiören Anadolu İmam Hatip Lisesi
24. Keçiören İbn-İ Sina Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
25. Keçiören İMKB Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

26. Keçiören Şehit Özgür Kara Anadolu Lisesi
27. Keçiören Yamantürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
28. Nuri Pakdil Anadolu Lisesi
29. Prof. Dr. Necmettin Erbakan Anadolu İmam Hatip Lisesi
30. Rauf Denktaş Anadolu Lisesi
31. Subayevleri Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
32. Şehit Ahmet Özsoy Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi
33. Şehit Mehmet Karakaşoğlu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

EK-2. Öğretmen Tutum Anketi

ÖĞRETMEN TUTUM ANKETİ						
Değerli öğretmen arkadaşlarım, Aşağıda halk edebiyatı ve halk edebiyatı özelinde tür ve şekil konusuna ilişkin cümleler bulunmaktadır. Bu cümlelerin karşısında yer alan seçeneklerden lütfen size en uygun olan seçeneği işaretleyiniz. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Halk Edebiyatının tür ve şekillerinin liselerde öğretilmesini gereksiz görüyorum.					
2	Türk Dili ve Edebiyatı programında Halk Edebiyatına şu anki duruma göre daha fazla yer ayrılmalı.					
3	Halk Edebiyatının tür ve şekillerini öğretmekten mutluluk duyuyorum.					
4	Halk Edebiyatının tür ve şekillerini öğretmeyi sıkıcı buluyorum.					
5	Halk Edebiyatı Türk edebiyatı içerisinde önemli bir yere sahiptir.					
6	Halk Edebiyatı ürünleri öğrenciler için ilgi çekici hale getirilebilir.					
7	Halk Edebiyatına ait metinlerdeki kavramlar güncel hayatla ilişkilidir.					
8	Halk Edebiyatına ait metinler ilgimi çekmiyor.					
9	Halk Edebiyatının tür ve şekillerini anlattığım derslerden zevk alıyorum.					
10	Halk Edebiyatının tür ve şekillerine ait metinler çok karmaşık.					
11	Halk Edebiyatına ait metinleri zorunlu olmadıkça okumam.					
12	Halk Edebiyatı keşfedilmesi gereken bir hazine gibidir.					
13	Edebiyat dergilerindeki ve akademik dergilerdeki Halk Edebiyatının tür ve şekillerine ilişkin yazılar ilgimi çeker.					
14	Halk Edebiyatının tür ve şekillerini konu alan kitapları, makaleleri, yazıları okumayı severim.					
15	Halk Edebiyatına ait şiirleri okumaktan hoşlanırım.					
16	Halk Edebiyatının tür ve şekil konusunu anlatırken zorlanıyorum.					
17	Halk Edebiyatı ürünlerinin besteli şekillerini dinlemek hoşuma gider.					
18	Öğrencilerin seviyelerini Halk Edebiyatı konularını öğretmek için yeterli görmüyorum.					
19	Halk Edebiyatı konu ve kavramlarını anlamsız buluyorum.					
20	Halk Edebiyatı konularına harcanan zamanı kayıp zaman olarak görüyorum.					
21	Halk Edebiyatı müfredattan çıkarılmalı.					
22	Halk Edebiyatı konularını yaşamdan uzak ve çok soyut buluyorum.					

EK-3. Halk Edebiyatı Tür ve Şekil Konusunda Öğretmene Yönelik Soruları

1- Cinsiyetiniz

☐ Kadın ☐ Erkek

2- Mezun olduğunuz okul

- ☐ Eğitim Ens. (Lisans Tamamlama)
- ☐ Türk Dili ve Ed. Öğretmenliği
- ☐ Türkçe Öğretmenliği
- ☐ Eğitim Fak. Diğer Bölümlerinden
- ☐ Türk Dili ve Ed. Bölümü
- ☐ Fen-Ed. Fak. Diğer Bölümlerinden

3- Lisansüstü eğitim durumunuz

- ☐ Tezsiz yüksek lisans yaptım.
- ☐ Yüksek lisans yapıyorum.
- ☐ Yüksek lisans yaptım.
- ☐ Doktora yapıyorum.
- ☐ Doktora yaptım.
- ☐ Hayır

4- Görev yaptığınız okul türü

- ☐ Anadolu Lisesi
- ☐ Sosyal Bilimler Lisesi
- ☐ Fen Lisesi
- ☐ Meslek ve Teknik Anadolu Lisesi

5- Öğretmenlikteki hizmet süreniz

.....

6- Haftada girdiğiniz ders saati

.....

7- Uygulanmakta olan Türk edebiyatı öğretim programıyla ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim, seminer, kurs veya toplantıya katıldınız mı?

☐ Evet ☐ Hayır

8- Yukarıdaki soruda cevabınız “Evet” ise lütfen sayısını yazınız.

.....

9- 7. soruda cevabınız “Hayır” ise uygulanmakta olan Türk edebiyatı öğretim programıyla ilgili bilgilenme ihtiyacınızı nasıl giderdiniz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- ☐ Bilimsel yayınlarla (Kitap, dergi vb.)
- ☐ Sivil toplum kuruluşları yoluyla
- ☐ Diğer öğretmenler aracılığıyla
- ☐ Görsel – işitsel iletişim araçlarıyla (TV. İnternet vb.)
- ☐ Diğer (Lütfen yazınız.)

EK-4. Öğretmen Bilgi Testi

1. Aşağıdaki yargıları değerlendiriniz.

Doğruların karşısına (D) yanlışların karşısına (Y) yazınız.

- a. () Halk Şiirinin nazım birimi dördlüktür.
- b. () Saz şairleri için önemli olan belirli bir şekle göre şiir söylemektir.
- c. () Cönklerde aynı isimde farklı şiir şekillerine rastlanmaz.
- d. () Vezn-i aher, divan, semai, selis, kalenderi ve satranç aruz ölçüsünün kullanıldığı nazım şekilleridir.
- e. () Halk Şiirinde şekiller konu bakımından farklı isimler alır.

2. Şurda bir güzele meyil eyledim
Eğlenip orada kalasım geldi
Başına sokunmuş gülü nergisi
El sunup ucundan alasım geldi

Kız niçin söyledin bana bu sözü
Yüreğime koydun ateşi közü
Başına sokmuşsun gülü nergisi
Yüzümü yüzüne süresim geldi.

c) Verilen şiir parçasının nazım şeklini yazınız.

d) Nazım şeklini belirlerken aşağıdakilerden hangilerini dikkate aldınız? İşaretleyiniz. (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- () Nazım birimi
- () Ölçü
- () Ezgi
- () Dizelerdeki hece sayısı
- () Tema
- () Üslup

3. Uzundu usuldu dedemin boyu
Yaz bahar ayında bulanır suyu
Yıldız'dır yaylası Banaz'dır köyü
Çaylar da ağlaşır Pir Sultan deyü

Pir Sultan kızıldım bende Banas'da
Babamı astılar kanlı Sivas'ta
Ağlamam gitmiyor baharda yazda
Darağacı ağlar Pir Sultan deyü

a) Verilen şiir parçasının nazım türünü yazınız.

b) Nazım türünü belirlerken aşağıdakilerden hangilerini dikkate aldınız? İşaretleyiniz. (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- () Nazım birimi
- () Ölçü
- () Ezgi
- () Dizelerdeki hece sayısı
- () Tema
- () Üslup

4. Akşam oldu yakamadım gazımı
Doya doya sevemedim kuzumu
Kadir Mevlâm böyle yazmış yazımı

Uyu balam sana kurban olayım
Sen uyu da sana nenni diyeyim

a) Verilen şiir parçasının şeklini ve türünü yazınız.

b) Nazım şeklini belirlerken aşağıdakilerden hangilerini dikkate aldınız? İşaretleyiniz. (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- () Nazım birimi
- () Ölçü
- () Ezgi
- () Dizelerdeki hece sayısı
- () Tema
- () Üslup

5. Aşağıdakilerden hangisi başlangıcından günümüze kadar devam eden geleneksel Türk şiirinin bütün tarzlarda sürekliliğini ve müşterekliğini sağlayan unsurlardan değildir?

- A) Hece ölçüsü ve nazım birimi
- B) Yazıya geçirilmeleri
- C) Şiirin müzik eşliğinde ve doğmaca çıkması
- D) İcrada diyalog
- E) Ortaya çıktıkları devrin ve çevrenin yaygın Türkçesiyle söylenmeleri

6. Aşağıdakilerden hangisi bir mani olamaz?

- A) İnleyim dinle gönül
Dinleyim inle gönül
İmil imil yanalım
Senin derdinle gönül
- B) Yüksek minarede kandil olaydım
O yârin boynunda mendil olaydım
Yârim odasına girdiği zaman
Şişenin içinde sümbül olaydım
- C) Beyaz giyme üşürsün
Güzellikte menşursun
Şirin nar dane dane
Ge güzel döne döne
- D) Şu dağların meşesi
Dibin keklik eşesi
Ne dedim küstün bana
Ciğerimin köşesi
- E) Bahçe bana, bağ bana
Buyurur yâr bağ bana
Gel efendim sen kurtar
Zülfün teli bağ bana

7. Yine ben bir güzel sevdim
Can içinde câna benzer
Bakışı adam öldürür
Kendisi Sultana benzer

Karadır kirpiği kaşı
Onulmaz bağrımın başı
Kendi misin bir hümâ kuşu
Yanağı gül nara benzer

Yukarıda verilen şiir parçasının nazım şekli aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Semai
B) Varsağı
C) Destan
D) Mani
E) Koşma

8. Aşağıdaki dörtlüklerden hangisi bir koşmadan alınmış olabilir?

- A) Derya kenarına inem oturam
Ellerimi soğuk suya batıram
Nazlı yârim küsmüş gelmez yanıma
Yalvaram yakaram eve getirem
- B) Bülbül tüyün yoldadı
Gonca güller solardı
Cihan içre dolardı
Görünseydi ayağım
- C) Adam aman kuleden
Ses geliyor kuleden
O kaş o göz değil mi
Beni sana kul eden
- D) Bırak eli al beni
Hanım ederim seni
Var iki güllük yerim
Satar bakarım seni
- E) Camiye kıldum namaz
O da Hakk'a yaramaz
Cahilun ettiğini
Büyük Allah gınamaz

9. Aşağıdakilerden hangisi destanı diğer nazım şekillerimden ayıran en belirgin özelliktir?

- A) Ölçüsü
B) Kafiye şeması
C) Dörtlük sayısı
D) Konusu
E) Ezgisi

10. Sarardı

Bağda güller sarardı
Sen benim namert kolum
Ne güzeller sarardı
Güzel çünkü derdin yok
Niçin benzin sarardı

Yukarıda verilen bendin nazım şekli aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tam mani
B) Kesik mani
C) Deyiş
D) Artık mani
E) Konuşmalı mani

11. Bahar gelir kudurursun

Kızılırmak seni seni
Ne uyursun ne durursun
Kızılırmak seni seni

Gelin yedin kızlar yedin
Nice elâ gözler yedin
Seksen doksan yüzler yedin
Kızılırmak seni seni

Yukarıda verilen şiirin türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ağıt
- B) Koçaklama
- C) Güzelleme
- D) Taşlama
- E) Türkü

12. Durmayıp artırdı yârin nazı her gün her gece
Artmada anka gibi pervazı her gün her gece
Zülfü teline nice üftadeler berdar olur
Şeyh Levendim ediyor i'zazı her gün her gece

Âşık- ı sadıklara cevretmeyi ta'lim eder
Bed-rika merdudlara taz'im ü hem tekirim eder
Anların bezmine varır kendini teslim eder
Faş eder âlemde gizli razı her gün her gece

Yukarıda verilen şiir parçasının hangi aruzlu şekle aittir?

- A) Selis
- B) Semai
- C) Divan
- D) Kalenderi
- E) Vezni Aher

13. Doldu çeşmim nemden, nuş ettim senden
Ah bu dert ü gamdan olmadım halas
Değilim havas
Havas sözü kemden, mihnet elemden
Naz dilinde zemden usanıp rakkas
Olur bir hasas

Hasas zügürde dir aklın başa dir
Dil ne içip ne yir, sen murada ir
Dil de bir muti pir, halka haber vir
Ben aduya esir oldum et kısas
Okurum ihlas

Yukarıda verilen şiir parçası aşağıdaki hangi koşma şekline örnektir?

- A) Yedekli koşma
- B) Musammat Koşma
- C) Zincirbent ayaklı koşma
- D) Zincirleme
- E) Ayaklı koşma

14. Mani ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Anonim Halk Edebiyatının en yaygın türüdür.
- B) Tek dörtlükten oluşur.
- C) aaxa ve xaxa şeklinde kafiyeleşir.
- D) 7'li hece ölçüsü ile söylenir.
- E) Günlük hayatta yaşanan her şey maninin konusu olabilir.

15. “Elif” Allah’ı bil sen
Güm ol râhı bil sen
Ali kim olduğunu
Tanı ol şâhı bil sen

“Ba” bahtın hemâyandır
Hem günüm hem ayımdır
Rakıb yar çevresinde
Mâh üzre ‘amâyımdır

Yukarıda verilen şiirin şekli aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Nutuk
- B) Nefes
- C) Mani
- D) Devriye
- E) İlâhi

16. Düz Koşma nazım şeklinde kullanılan kafiye düzenlerini yazınız.

17. Koşma şekillerinin isimlerini yazınız.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..